ЗВІТ З ОЦІНКИ НЕПРЯМОГО ВНЕСКУ ВИДОБУВНИХ ГАЛУЗЕЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

UAEITI
Extractive Industries Transparency Initiative

EY
Building a better working world

Зміст

Перелік скорочень та глосарій термінів 3
1. Основні результати дослідження 4
2. Огляд видобувних галузей України 8
2.1 Вугілля кам'яне 8
2.2 Нафта і газовий конденсат 15
2.3 Природний газ 23
2.4 Руди заліза 29
2.5 Транспортування нафти та природного газу 36
3. Повний внесок видобувних галузей в економіку України 38
3.1 Внесок у випуск товарів та послуг 38
3.2 Внесок у ВВП України 45
3.3 Внесок в зайнятість населення 53
3.4 Внесок в оплату праці (доходи) 60
3.5 Внесок у формування державних фінансів 67
3.6 Внесок в розвиток науки та технологій 70
3.7 Внесок за рахунок закупівлі товарів та послуг (сервісний ринок) 74
4. Інформація про дослідження 79

Перелік скорочень та глосарій термінів

Термін	Пояснення
Держгеонадра	Державна служба геології та надр України
Держстат	Державна служба статистики України
ДНВП «Геоінформ України», Геоінформ	Державне науково-виробниче підприємство «Державний інформаційний геологічний фонд України»
Міненерговугілля	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 02.09.2019 р. № 829 Міністерство екології та природних ресурсів було перейменовано на Міністерство енергетики та захисту довкілля України, а Міністерство енергетики та вугільної промисловості було реорганізовано шляхом приєднання до Міністерства енергетики та захисту довкілля
КВЕД	Класифікація видів економічної діяльності
ЄСВ	Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (єдиний соціальний внесок)
АРК	Автономна Республіка Крим

1. Основні результати дослідження

Про дослідження

Дане дослідження мало на меті оцінку повного внеску видобувних галузей в економіку України в 2017-2018 роках, що включало аналіз (детальніше в розділі 4):

- **Прямого внеску** видобувних галузей, який полягає у створені продукції, доданої вартості, робочих місць тощо, що згенеровані безпосередньо компаніями видобувних галузей;
- **Непрямого внеску**, що утворюється за рахунок здійснення видобувними компаніями закупівель товарів і послуг у постачальників і підрядників на внутрішньому ринку;
- **Опосередкованого внеску**, що виникає за рахунок споживчих витрат працівників видобувних компаній.

Методологія дослідження базувалась на використанні моделі міжгалузевого балансу Леонтьєва. Основним джерелом статистичної інформації, що використовувалась для моделювання повного внеску в економіку, були дані Держстату - таблиця «витрати-випуск». Повний внесок видобувних галузей аналізувався з точки зору таких сфер впливу: внесок у випуск товарів і послуг, ВВП, зайнятість населення, трудові доходи і формування державних фінансів.

«Методологія базується на моделі міжгалузевого балансу Леонтьєва»

У дослідженні оцінено повний внесок чотирьох галузей (далі - видобувні галузі) в економіку України:

- Добування кам'яного та бурого вугілля;
- Добування сирої нафти та природного газу;
- Добування металевих руд та інших корисних копалин;
- Трубопровідний транспорт (транспортування нафти та природного газу).

Результати дослідження

Україна володіє значними запасами корисних копалин. Згідно з даними *BP Statistical Review of World Energy*, станом на кінець 2018 року Україна посідала друге місце в Європі за обсягом доведених запасів природного газу, а частка України у світових запасах природного газу становила 0,6%. Запаси руд заліза в Україні у 2018 році складали близько 4% світових запасів. Значні запаси корисних копалин є основою інвестиційної привабливості видобувних галузей України.

(1) Внесок у випуск і ВВП

В середньому кожна гривня випуску продукції досліджуваних галузей створює додаткові **1,91 грн** випуску в інших галузях економіки України.

Видобувні галузі відіграють достатньо значну роль в економіці країни. Випуск товарів і послуг чотирьох досліджуваних галузей у 2017 році становив 467,5 млрд грн (прямий внесок) або 6,3% від загального випуску товарів і послуг в економіці України, а **повний внесок у випуск** (з урахуванням прямого, непрямого і опосередкованого) склав **872,3 млрд грн** або 11,7% від загального випуску в Україні.

В середньому кожна гривня валової доданої вартості, створеної у видобувних галузях, генерує **1,87 грн** ВВП України.

У 2017 році досліджувані галузі згенерували 201,6 млрд грн прямої доданої вартості (6,8% ВВП України), тоді як з урахуванням непрямого і опосередкованого впливу **повний внесок у ВВП** становив **344,0 млрд грн** (11,5% ВВП України). У 2018 році прямий внесок склав 236,5 млрд грн (6,6% ВВП), а повний внесок - 436,3 млрд грн (12,3% ВВП).

*«В 2018 році Україна посідала **друге місце** в Європі за обсягом доведених запасів природного газу»*

З чотирьох досліджуваних галузей найбільша частка в повному внеску як у випуск, так і ВВП припадає на галузь добування металевих руд та інших корисних копалин, на другому місці галузь добування сирої нафти і природного газу, на третьому місці - добування кам'яного та бурого вугілля.

Незважаючи на більший в абсолютному вимірі прямий внесок галузі добування металевих руд та інших корисних копалин, найвища здатність генерувати додатковий ефект в усій економіці характерна для галузі добування кам'яного та бурого вугілля, оскільки її мультиплікатор випуску і мультиплікатор ВВП найбільший порівняно з іншими досліджуваними галузями.

Вплив видобувних галузей на випуск і ВВП України здійснюється більшою мірою за рахунок їх безпосередньої діяльності, тобто створених видобувними компаніями доходу і доданої вартості, і меншою мірою за рахунок закупівель на внутрішньому ринку. В загальному, видобувні галузі, як такі що виробляють переважно сировинний продукт з низькою доданою вартістю, мають відносно вищий прямий ефект на економіку, ніж непрямий.

Головними галузями-бенефіціарами, на які поширювався непрямий внесок видобувних галузей у випуск і ВВП, була енергетика, торгівля і ремонт автотранспортних засобів.

(2) Внесок у зайнятість і особисті доходи

На кожну зайняту людину у досліджуваних галузях припадало в середньому **3,35 зайнятих осіб** в інших галузях економіки.

У досліджуваних галузях у 2017 році було зайнято 244,2 тис. осіб або 1,5% всього зайнятого населення (прямий внесок), а з урахуванням непрямого і опосередкованого впливу за рахунок їх діяльності в економіці України підтримувалась зайнятість **884,3 тис. осіб** або 5,5% всього зайнятого населення (повний внесок). У 2018 році прямий внесок в зайнятість становив 242,8 тис. осіб, а повний внесок - 877,6 тис. осіб (5,4% всього зайнятого населення).

Мультиплікатор зайнятості видобувних галузей є помітно більшим, ніж мультиплікатор випуску і мультиплікатор ВВП. Основний вплив на зайнятість населення України вони здійснювали за рахунок закупівель на внутрішньому ринку, тобто підтримки зайнятості у підрядників і постачальників, ніж за рахунок безпосередньої зайнятості у видобувних компаніях. Іншими словами, непрямий і опосередкований внесок видобувних галузей у зайнятість переважає прямий внесок. Це характерно для капіталомістких галузей, де на одного зайнятого припадає більший обсяг випуску продукції, доданої вартості, інвестицій тощо.

*«Кожна гривня валової доданої вартості видобувних галузей генерує **1,87 грн** ВВП України, а кожен працівник - **3,35 робочих місць** в інших секторах економіки»*

В середньому, на одну гривню оплати праці працівників досліджуваних галузей припадає **1,89 грн** оплати праці в інших галузях економіки України.

Прямий внесок досліджуваних галузей в оплату праці в 2017 році становив 55,6 млрд грн, а повний - **108,5 млрд грн** (9,3% загального обсягу оплати праці в Україні). У 2018 році прямий внесок в оплату праці склав 70,3 млрд грн, а повний внесок - 136,6 млрд грн (9,2% загального обсягу оплати праці в Україні).

Найбільший вплив видобувних галузей на зайнятість і трудові доходи в інших секторах економіки, тобто найбільший мультиплікатор зайнятості, має галузь добування металевих руд та інших корисних копалин. На другому місці знаходиться галузь добування кам'яного та бурого вугілля.

Основний внесок видобувних компаній в трудові доходи в Україні створюється переважно за рахунок оплати праці власних працівників, ніж за рахунок підтримки зайнятості в компаніях-постачальниках через здійснення закупівель, тобто прямий внесок видобувних галузей переважає над непрямим і опосередкованим.

Найбільшу вигоду від непрямого внеску видобувних галузей у зайнятість і оплату праці отримують такі сектори економіки України, як торгівля і ремонт автотранспортних засобів, енергетика, транспортування.

(3) Внесок у формування державних фінансів

У середньому на 1 гривню податкових та інших платежів видобувних компаній припадає **1,89 грн** податкових та інших платежів на користь держави в інших галузях економіки.

У 2017 році компанії видобувних галузей сплатили на користь держави **129,1 млрд грн** податкових платежів і ЄСВ (прямий внесок). Враховуючи непрямий і опосередкований вплив на інші галузі економіки, повний внесок склав **169,2 млрд грн** або 16,8% загальних податкових надходжень Зведеного бюджету України і надходження ЄСВ. Найбільша частка внеску припадала на галузь добування сирої нафти та природного газу, що пов'язано з більшим податковим навантаженням на неї, порівняно з іншими досліджуваними галузями.

(4) Внесок у розвиток галузі наукових досліджень та розробок

Видобувні галузі здійснюють свій внесок в наукові дослідження та розробки через закупівлю товарів і послуг у компаній, що відносяться до цієї галузі. У 2017 році частка видобувних галузей у загальних закупівлях (проміжному споживанні) всіх секторів економіки продукції галузі наукових досліджень та розробок становила 6,07%.

Внесок досліджуваних галузей у випуск товарів і послуг галузі наукових досліджень та розробок дорівнював 2,38%, у ВВП - 1,98%, у зайнятість - 1,91%, у особисті доходи його працівників - 1,94%.

(5) Внесок у розвиток сервісного ринку

Ринок сервісних послуг у нафтогазовій сфері в Україні у 2017-2018 роках помітно активізувався. Одним з факторів цього стало запровадження стимулюючої ставки рентної плати (з 1 січня 2018 року) за користування надрами для природного газу, видобутого з нових свердловин. Помітно збільшились закупівлі послуг з буріння свердловин АТ «Укргазвидобування», найбільшого замовника таких послуг в Україні, у зовнішніх бурових підрядників. На ринку сервісних послуг нафтогазового сектору з'являється все більша кількість іноземних компаній-підрядників, серед яких міжнародні лідери Schlumberger, Weatherford, Halliburton та інші, що посилює внутрішню конкуренцію і сприяє подальшому розвитку ринку.

У 2019 році Україна вперше потрапила до дослідження *Baker Hughes GE Rig Count* про працюючі бурові верстати. Згідно з результатами дослідження, у серпні 2019 року на Україну припадало 43,5% всіх працюючих бурових верстатів в Європі (84 верстати в Україні з 193 верстатів в Європі).

2. Огляд видобувних галузей України

2.1 Вугілля кам'яне

Запаси і родовища

Україна має значні запаси вугілля кам'яного - станом на 01.01.2019 року обсяги балансових запасів категорії А+В+С1 (розвідані) становили 41 402,9 млн т, а запаси категорії С2 (попередньо оцінені) - 11 233,2 млн т[1]. Всього в Україні станом на 01.01.2019 року нараховано 1 049 родовищ вугілля кам'яного, з яких 469 родовищ або 44,7% розробляються. Основні запаси вугілля кам'яного розміщені в Донецькому (охоплює Донецьку, Луганську, Дніпропетровську і частково Харківську області) і Львівсько-Волинському (охоплює Львівську і Волинську області) басейнах.

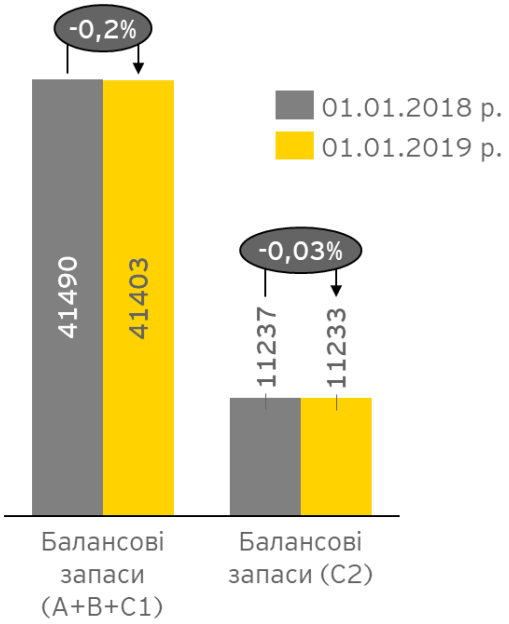

Малюнок 2-1: Обсяги балансових запасів вугілля кам'яного станом на 01.01.2018 і 01.01.2019 рр., млн т[2]

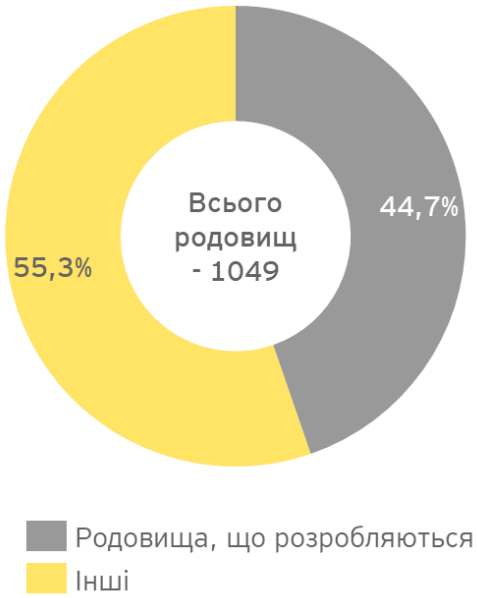

Малюнок 2-2: Кількість родовищ вугілля кам'яного станом на 01.01.2019 р.[3]

Розвідані ділянки з високим ступенем промислового освоєння є ресурсом для розвитку вугледобувної галузі. Обсяг балансових запасів (А+В+С1), підготовлених до промислового освоєння, станом на 01.01.2019 року становив 19 994,0 млн т та включав:

- діючі шахти (8 819,8 млн т);

[1] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/
[2] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/
[3] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/

- шахти, що будуються (75,6 млн т);
- резервні ділянки групи «а» для шахт (8 662,7 млн т);
- резервні ділянки групи «б» для шахт (2 435,8 млн т).

Решта запасів, не підготовлених до промислового освоєння, склала 21 718,5 млн т. Детальніше про кількість родовищ і обсяг запасів за ступенем промислового освоєння в Таблиця 2.1.

Таблиця 2.1: Родовища вугілля кам'яного за ступенем промислового освоєння станом на 01.01.2019 р.[4]

Ступінь промислового освоєння	Кількість родовищ	Балансові запаси (А+В+С1), тис. т	Балансові запаси (С2), тис. т
Діючі шахти	470	8 819 792	875 178
Шахти, що будуються	2	75 643	-
Резервні ділянки групи "а" для шахт	51	8 662 747	850 204
Резервні ділянки групи "б" для шахт	65	2 435 801	537 805
Ділянки, що розвідуються	6	106 945	81 075
Перспективні для розвідки ділянки для шахт	161	18 591 165	8 403 727
Вільні ділянки поблизу діючих шахт	154	1 382 425	408 397
Закриті шахти	131	1 637 921	138 195
Виключене з балансу	9	-	-

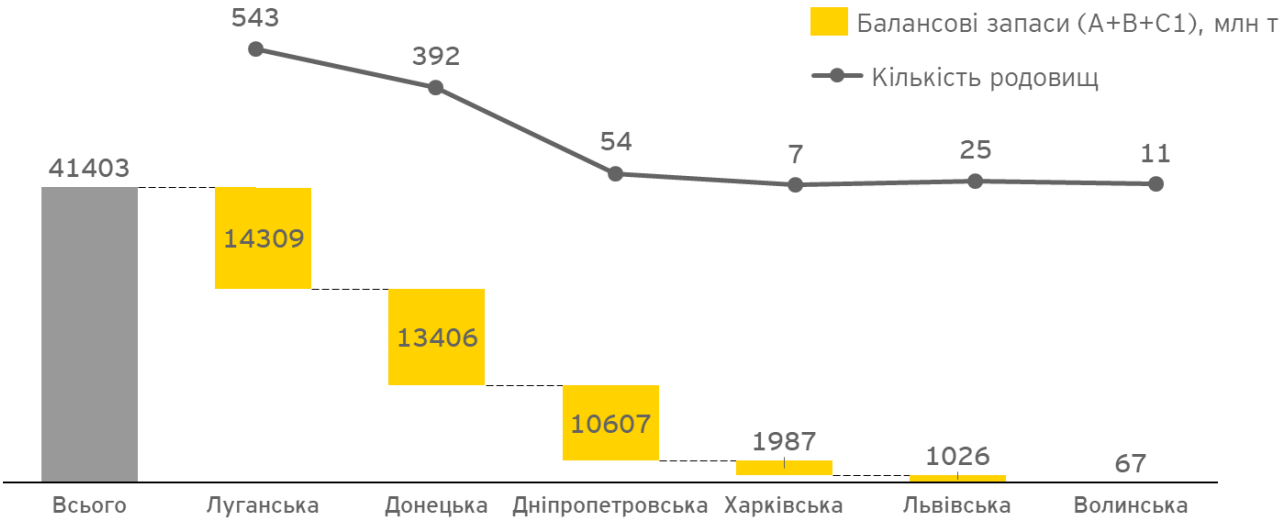

Малюнок 2-3: Обсяги балансових запасів (А+В+С1) вугілля кам'яного і кількість родовищ за областями України в 2018 році (*станом* на 01.01.2019 р.)[5]

[4] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/. Згідно з цими даними, сума запасів за категоріями промислового освоєння родовищ не співпадає з загальною сумою запасів в Україні, причини незначної розбіжності даних в джерелі не можуть бути з'ясовані з публічно доступної інформації.

[5] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/. Згідно з цими даними, сума родовищ за областями не співпадає з загальною сумою родовищ в Україні, причини незначної розбіжності даних в джерелі не можуть бути з'ясовані з публічно доступної інформації.

Найбільше запасів вугілля кам'яного знаходиться на території Луганської області - 14 309 млн т або 34,6% від загального обсягу балансових запасів (А+В+С1), Донецької області - 13 406 млн т або 32,4% і Дніпропетровської області - 10 607 млн т або 25,6%. Інша частина запасів зосереджена у Харківській (1 987 млн т або 4,8%), Львівській (1 026 млн т або 2,5%) і Волинській областях (67 млн т або 0,2%).

Обсяги видобування і найбільші підприємства

Інформація про обсяги видобування вугілля кам'яного надається Держстатом, Міненерговугілля[6] і Держгеонадрами, однак дані суттєво відрізняються між собою, що може бути наслідком використання ними різних методологій обліку даних. Загальний тренд зміни обсягів видобування вугілля кам'яного протягом 2015-2018 років є спадним. У 2017 році порівняно з попереднім роком обсяги видобування зменшились на 14,6% згідно з даними Міненерговугілля (на 22,6% згідно з даними Держстату, на 28,7% згідно з даними Держгеонадра). У 2018 році спад видобування був меншим - 4,7% згідно з даними Міненерговугілля, хоча за інформацією Держстату і Держгеонадра обсяги видобування навпаки збільшились на 4,8% і 4,6% відповідно.

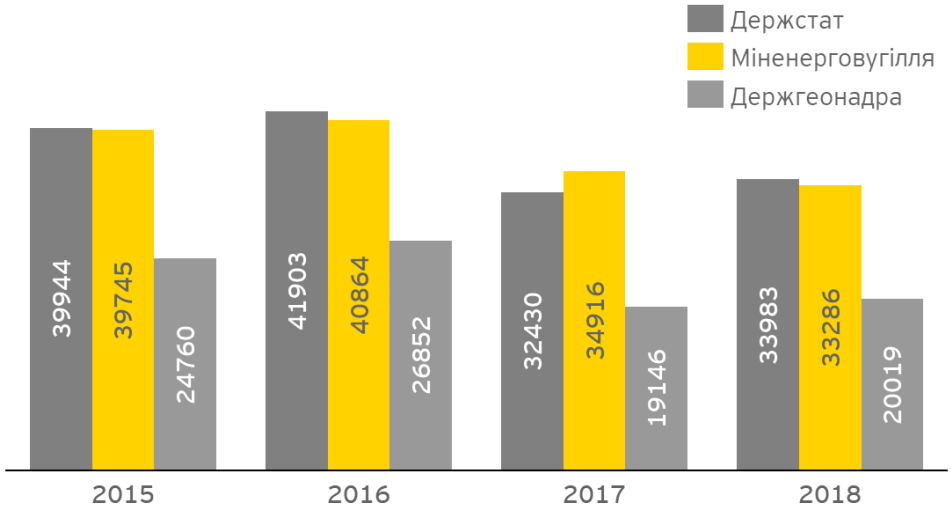

Малюнок 2-4: Обсяги видобування вугілля кам'яного у 2014-2018 рр.., згідно з даними Держстату, Міненерговугілля, Держгеонадра (тис. т)[7]

[6] Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 02.09.2019 р. № 829 Міністерство екології та природних ресурсів було перейменовано на Міністерство енергетики та захисту довкілля України, а Міністерство енергетики та вугільної промисловості було реорганізовано шляхом приєднання до Міністерства енергетики та захисту довкілля (https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-optimizaciyi-sistem-829). У цьому звіті використовується стара назва Міністерства енергетики та вугільної промисловості.

[7] Джерело даних: Держстат, Статистична інформація «Виробництво промислової продукції за видами», http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/pr/vr_rea_ovpp/vr_rea_ovpp_u/arh_vppv_u.html; Міненерговугілля: 2018 рік - http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245334620&cat_id=245183238; 2017 рік - http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245266910&cat_id=245183238; 2016 рік - http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245178477&cat_id=35081,2015 рік - http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245086132&cat_id=35081; Держгеонадра: 2018 рік - сайт

Основна частина вугілля кам'яного видобувається у Дніпропетровській області, на яку у 2018 році згідно з даними Міненерговугілля припадало 60,1% (20 012 тис. т), і Донецькій області – 33,4% (11 110 тис. т). Частка Луганської області, яка дорівнювала близько 18,8% у 2016 році, суттєво зменшилась до 4,8% у 2017 році і 1,5% у 2018 році, що можна пов'язати з втратою контролю групи ДТЕК і групи Метінвест над своїми підприємствами, що здійснювали видобування вугілля у Луганській області (ТОВ «ДТЕК Ровенькиантрацит», ТОВ «ДТЕК Свердловантрацит», ПрАТ «Краснодонвугілля»).

Таблиця 2.2: Обсяги видобування вугілля кам'яного за областями України у 2017-2018 рр. (згідно з даними Міненерговугілля)[8]

Область	Обсяги видобування у 2017, тис. т		Обсяги видобування у 2018, тис. т	
	тис. т	%	тис. т	%
Дніпропетровська	20 142	57,7%	20 012	60,1%
Донецька	11 438	32,8%	11 110	33,4%
Львівська	1 545	4,4%	1 574	4,7%
Луганська	1 689	4,8%	492	1,5%
Волинська	101	0,3%	99	0,3%
Всього	**34 916**	**100%**	**33 286**	**100%**

В Україні вугілля кам'яне видобувають підприємства як державного, так і приватного сектору економіки. Найбільші вуглевидобувні підприємства є приватними, на них у 2018 році припадало 87,6% всього видобутого вугілля (86,1% у 2017 році), а на державні підприємства, управління якими здійснює Міненерговугілля, - відповідно 12,4% у 2018 році (13,9% у 2018 році).

У 2017 році група ДТЕК повідомила про втрату управління своїми підприємствами (ТОВ «ДТЕК Ровенькиантрацит», ТОВ «ДТЕК Комсомолець Донбасу», ТОВ «ДТЕК Свердловантрацит») на тимчасово неконтрольованій території[9] Донецької й Луганської областей[10]. Також, у 2017 році група Метінвест заявила про втрату контролю над підприємством ПрАТ «Краснодонвугілля» на тимчасово неконтрольованій території України[11].

Компанія-лідер ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» у 2018 році видобула 20 011,8 тис. т вугілля кам'яного, що становить 60,1% всього обсягу видобутку в Україні. На ПАТ «Шахтоуправління Покровське» припадало 11,9% видобутку вугілля кам'яного, на ТОВ «ДТЕК Добропіллявугілля»

«Мінеральні ресурси України, http://minerals-ua.info/; 2015 – 2017 роки - «Державний баланс запасів корисних копалин України», ДНВП «Геоінформ України»

[8] Джерело даних: Міненерговугілля, 2017 рік - http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245266910&cat_id=245183238, 2018 рік - http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245334620&cat_id=245183238

[9] Перелік таких територій затверджений Розпорядженням КМУ «Перелік населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження» № 1085-р від 07.11.2014 р.

[10] https://dtek.com/ua/media-center/press/dtek-zayavlyaet-o-potere-upravleniya-predpriyatiyami-raspolozhennymi-na-vremenno-nekontroliruemoy-territorii-donetskoy-i-luganskoy-oblasti/

[11] https://coal.metinvestholding.com/ua

- 9,0%. Серед підприємств державного сектору найбільша частка в загальному видобутку припадає на ДП «Львіввугілля» - 4,2% у 2018 році.

Таблиця 2.3: Обсяги видобування вугілля кам'яного за підприємствами у 2017-2018 рр. (згідно з даними Міненерговугілля)[12]

Підприємство	Обсяги видобування вугілля кам'яного, тис. т	
	2017 рік	2018 рік
Всього державний сектор економіки, з них:	**4 839,7**	**4 139,7**
ДП «Львіввугілля»	1 342,8	1 413,6
ДП «Мирноградвугілля»	608,6	553,9
ДП «ш/у Південнодонбаське1»	447,6	465,1
ДП «Селидіввугілля»	810,0	396,0
ПАТ «Лисичанськвугілля»	234,1	290,0
ДП «Шахта ім.М.С.Сургая»	288,7	264,0
ДП «Торецьквугілля»	265,0	251,2
ДП «Первомайськвугілля»	160,5	202,3
ПАТ «ш.Надія»	202,5	159,9
ДП «Волиньвугілля»	101,4	98,8
ДП «ВК Краснолиманська»	378,4	44,9
Всього приватний сектор економіки, з них:	**30 076,5**	**29 146,7**
ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля»	20 142,1	20 011,8
ПАТ «Шахтоуправління Покровське»	4 345,6	3 975,7
ТОВ «ДТЕК Добропіллявугілля»	2 128,7	2 997,4
ТДВ «ш Білозерська»	644,0	1 122,4
ТОВ «Краснолиманська»	899,3	1 039,4
ТОВ «ДТЕК Ровенькиантрацит»	699,3	-
ТОВ «ДТЕК Комсомолець Донбасу»	614,9	-
ТОВ «ДТЕК Свердловантрацит»	595,2	-
ТДВ «ОП «Ш. ім Святої Матрони Московскої»	7,3	-
Всього	**34 916,2**	**33 286,4**

[12] Джерело даних: Міненерговугілля, 2017 рік - http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245266910&cat_id=245183238, 2018 рік - http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245334620&cat_id=245183238. Згідно з Міненерговугілля, ТОВ «Краснолиманська» не надає інформацію з 5.09.2018 року.

Експорт та імпорт

Україна є чистим імпортером енергетичних ресурсів, в тому числі вугілля кам'яного. Обсяг імпорту у 2018 році становив 21 387,0 тис. т (3 036,4 млн дол. США у грошовому вимірі), що на 8,1% більше, ніж у 2017 році. Імпорт вугілля кам'яного поступово зростає, тоді як експорт у 2018 році значно скоротився на 90,0% і залишається несуттєвим в порівнянні з імпортом (Малюнок 2-5, Малюнок 2-6).

Основною країною-партером у міжнародній торгівлі вугіллям кам'яним залишається Росія, на яку у 2018 році припадав 40,8% експорту вугілля з України і 70,2% імпорту вугілля в натуральних обсягах. У 2018 році Україна також імпортувала вугілля кам'яне з США (21,9% від загального обсягу імпорту), Канади (3,6%), Казахстану (2,0%) та інших країн (

Таблиця 2.4).

Малюнок 2-5: Динаміка експорту вугілля кам'яного у 2016-2018 рр.[13]

Малюнок 2-6: Динаміка імпорту вугілля кам'яного у 2016-2-18 рр.[14]

[13] Джерело даних: дані Держстату про зовнішню торгівлю окремими видами товарів за країнами світу, 2016 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/e_iovt/arh_iovt2016.htm, 2017 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/e_iovt/arh_iovt2017.htm, 2018 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/e_iovt/arh_iovt2018.htm

[14] Джерело даних: дані Держстату про зовнішню торгівлю окремими видами товарів за країнами світу, 2016 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/e_iovt/arh_iovt2016.htm, 2017 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/e_iovt/arh_iovt2017.htm, 2018 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/e_iovt/arh_iovt2018.htm

Таблиця 2.4: Структура експорту та імпорту вугілля кам'яного за країнами у натуральному і грошовому вимірі у 2017-2018 рр.[15]

Країна	2017 рік		2018 рік	
	Обсяг, тис. т	Вартість, млн дол. США	Обсяг, тис. т	Вартість, млн дол. США
Експорт				
Росія	312,6	57,5	26,0	4,6
Молдова	13,4	0,5	18,6	0,7
Словаччина	234,4	41,5	17,3	3,2
Польща	11,7	1,3	1,2	0,04
Угорщина	-	-	0,7	0,1
Туреччина	32,3	2,6	-	-
Італія	24,0	1,5	-	-
Інші	7,4	0,6	0,02	0,001
Всього експорт	**635,8**	**105,5**	**63,8**	**8,6**
Імпорт				
Росія	13 256,7	1 552,0	15 008,8	1 822,7
США	3 408,2	681,9	4 676,7	907,2
Канада	908,5	182,2	764,3	162,5
Казахстан	408,6	74,5	421,6	70,4
Південна Африка	714,1	65,8	245,4	24,5
Австралія	542,5	116,4	182,0	35,7
Польща	443,6	56,6	74,8	10,5
Чехія	18,1	3,2	13,4	2,9
Інші	77,4	11,2	0,01	0,01
Всього імпорт	**19 777,7**	**2 743,8**	**21 387,0**	**3 036,4**

[15] Джерело даних: дані Держстату про зовнішню торгівлю окремими видами товарів за країнами світу, 2017 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/e_iovt/arh_iovt2017.htm, 2018 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/e_iovt/arh_iovt2018.htm

2.2 Нафта і газовий конденсат

Запаси і родовища

Станом на 01.01.2018 року загальний обсяг балансових запасів нафти становив 109 574 тис. т, з яких на достовірні запаси (код класу 111) припадало 54 210 тис. т, вірогідні (код класу 121) - 6 198 тис. т, вірогідні (код класу 122) - 49 166 тис. т. Обсяг позабалансових і умовно балансових запасів нафти у 2017 році становив 37 312 тис. т, а з невизначеним промисловим значенням - 128 398 тис. т[16]. Станом на 01.01.2019 року обсяг балансових запасів дорівнював 99 986 тис. т[17], що на 8,8% менше, ніж у попередньому році.

Балансові запаси газового конденсату станом на 01.01.2018 року становили 42 965 тис. т, з них достовірні запаси (код класу 111) - 29 499 тис. т, вірогідні (код класу 121) - 1 813 тис. т, вірогідні (код класу 122) - 11 653 тис. т. Обсяг позабалансових запасів склав 8 476 тис. т. Станом на 01.01.2019 року обсяг балансових запасів зменшився на 7,4% і дорівнював 39 795 тис. т.

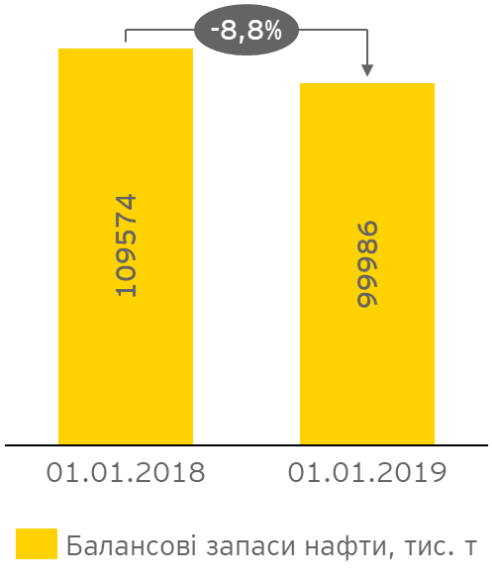

Малюнок 2-7: Обсяги балансових запасів нафти станом на 01.01.2018 і 01.01.2019 рр. (тис. т)[18]

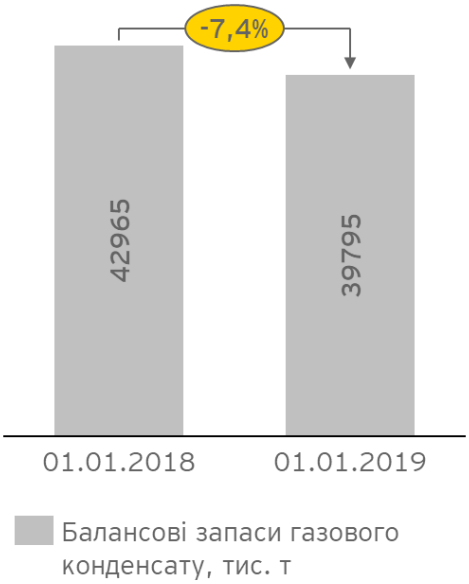

Малюнок 2-8: Обсяги балансових запасів газового конденсату станом на 01.01.2018 і 01.01.2019 рр. (тис. т)[19]

Згідно з даними Держгеонадра, у 2018 році нараховувалося 205 об'єктів обліку нафти, з яких в розробці знаходилися 138 (на них припадало 82,3% всіх балансових запасів - 82 325 тис. т), 14 об'єктів обліку підготовлені до промислового освоєння (1,8% всіх балансових запасів), 25

[16] Джерело даних: «Державний баланс запасів корисних копалин України», ДНВП «Геоінформ України», 2018
[17] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/
[18] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/
[19] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/

об'єктів у розвідці (7,1% всіх балансових запасів) і 27 об'єктів законсервовані (8,8% всіх балансових запасів).

У 2018 році нараховувалося 253 об'єктів обліку газового конденсату, з яких 185 об'єктів були у розробці (на них припадало 89,6% всіх балансових запасів - 35 648 тис. т), 11 об'єктів підготовлено до промислового освоєння (4,2% всіх балансових запасів), 43 об'єктів у розвідці (2,8% всіх балансових запасів), 14 об'єктів законсервовані (3,4% всіх балансових запасів).

Таблиця 2.5: Родовища нафти і газового конденсату за ступенем промислового освоєння станом на 01.01.2019 р.[20]

Ступінь промислового освоєння	Кількість об`єктів обліку	Балансові запаси, тис. т
Нафта		
Що розробляються	138	82 325
Підготовлені для промислового освоєння	14	1 786
Що розвідуються	25	7 069
Законсервовані	27	8 806
Тільки з позабалансовими запасами	1	-
Всього (нафта)	**205**	**99 986**
Газовий конденсат		
Що розробляються	185	35 648
Підготовлені для промислового освоєння	11	1 672
Що розвідуються	43	1 122
Законсервовані	14	1 353
Всього (газовий конденсат)	**253**	**39 795**

В межах України виокремлюють три нафтогазоносні регіони:

- Східний (охоплює Дніпропетровську, Луганську, Полтавську, Сумську, Харківську, Чернігівську, Донецьку області);
- Західний (охоплює Івано-Франківську, Львівську, Чернівецьку, Волинську, Закарпатську області);
- Південний (охоплює Одеську, Запорізьку області, шельф Чорного моря, шельф Азовського моря, Автономну Республіку Крим).

Більше половини всіх балансових запасів нафти зосереджено у Східному регіоні: у 2018 році у Полтавській області знаходилося 23,2% всіх балансових запасів (23 246 тис. т), у Сумській - 15,8% (15 808 тис. т), у Чернігівській - 9,2% (9 218 тис. т), у Харківській - 4,3% (4 289 тис. т), у Дніпропетровській - 1,0% (1 032 тис. т), у Луганській - 0,1% (50 тис. т). Значна частина запасів нафти також припадає на Західний регіон: у Івано-Франківській області - 18,8% всіх балансових запасів (18 765 тис. т), у Львівській - 12,7% (12 718 тис. т), у Чернівецькій - 3,8% (3 794 тис. т). На Південний нафтогазоносний регіон припадає найменший обсяг балансових запасів нафти:

[20] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/

у АРК - 7,5% всіх балансових запасів (7 464 тис. т), шельф Чорного моря - 3,2% (3 222 тис. т), у Одеській області - 0,4% (380 тис. т).

Балансові запаси газового конденсату так, як і нафти, в основному зосереджені у Східному регіоні, ня який припадає більше 90% всіх запасів. Найбільша частка припадає на Полтавську область - 54,2% (21 561 тис. т), Харківську область - 22,1% (8 801 тис. т), Сумську область - 8,0% (3 178 тис. т).

Малюнок 2-9: Обсяги балансових запасів нафти і кількість родовищ за областями України станом на 01.01.2019 р.[21]

Малюнок 2-10: Обсяги балансових запасів газового конденсату і кількість родовищ за областями України станом на 01.01.2019 р.[22]

[21] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/. Згідно з цими даними, сума родовищ за областями не співпадає з загальною сумою родовищ в Україні (для нафти і газового конденсату), причини незначної розбіжності даних в джерелі не можуть бути з'ясовані з публічно доступної інформації.
[22] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/

Обсяги видобування і найбільші підприємства

У 2017 році було видобуто 1 515 тис. т нафти і 669 тис. т газового конденсату. Поступовий спад видобування нафти з 2014 року до 2017 року змінився помітним ростом обсягів видобування на 7,1% до 1 622 тис. т у 2018 році. Обсяг видобування газового конденсату почав зростати у 2017 році (на 3,7% порівняно з 2016 роком) і у 2018 році збільшився на 1,5% до 679 тис. т.

Малюнок 2-11: Обсяги видобування нафти і газового конденсату у 2014-2018 рр.[23]

Таблиця 2.6: Обсяги видобування нафти за областями України у 2017-2018 рр.[24]

Область	Обсяги видобування нафти			
	2017 рік		2018 рік	
	тис. т	%	тис. т	%
Сумська	582	38,4%	653	40,3%
Івано-Франківська	333	22,0%	356	21,9%
Чернігівська	261	17,2%	267	16,5%
Львівська	139	9,2%	141	8,7%
Полтавська	143	9,4%	136	8,4%
Харківська	44	2,9%	55	3,4%
Дніпропетровська	11	0,7%	12	0,7%
Луганська	1	0,1%	1	0,1%
Чернівецька	1	0,1%	1	0,1%
Всього	**1 515**	**100%**	**1 622**	**100%**

[23] Джерело даних: 2017-2018 роки - сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/; 2016 рік - Щорічник Мінеральні ресурси України, ДНВП «Геоінформ України», 2017 р.; 2014-2015 роки – дані Міненерговугілля, http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/printable_article?art_id=245086132, Збірник «Енергетична галузь України: Підсумки 2015 року»

[24] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/

Основна частка видобування нафти припадає на Сумську область - 40,3% всього видобутку у 2018 році (38,4% у 2017 році), Івано-Франківську область - 21,9% всього видобутку у 2018 році (22,0% у 2017 році) і Чернігівську область - 16,5% всього видобутку у 2018 році (17,2% у 2017 році).

У 2018 році найбільше газового конденсату було видобуто у Полтавській області - 57,3% всього видобутку (61,1% у 2017 році) і Харківській області - 37,4% всього видобутку (33,5% у 2017 році).

Таблиця 2.7: Обсяги видобування газового конденсату за областями України у 2017-2018 рр.[25]

Область	Обсяги видобування газового конденсату			
	2017 рік		2018 рік	
	тис. т	%	тис. т	%
Полтавська	409	61,1%	389	57,3%
Харківська	224	33,5%	254	37,4%
Сумська	17	2,5%	18	2,7%
Дніпропетровська	8	1,2%	9	1,3%
Чернігівська	5	0,7%	5	0,7%
Луганська	4	0,6%	3	0,4%
Івано-Франківська	2	0,3%	1	0,1%
Всього	**669**	**100%**	**679**	**100%**

У нафтогазовій галузі функціонують підприємства як державного, так і приватного сектору економіки, але традиційно найбільші обсяги видобування припадають на компанії державного сектору економіки. Лідерами з видобутку нафти і газового конденсату є ПАТ «Укрнафта» і АТ «Укргазвидобування», які входять в структуру АТ «НАК «Нафтогаз України», 100% акцій якої належать державі. У 2018 році на АТ «НАК «Нафтогаз України» припадало 88,1% загального видобутку нафти і газового конденсату в Україні: компанією ПАТ «Укрнафта» було видобуто - 1 447,9 тис. т нафти і газового конденсату або 67,3% загального видобутку (з них 1 399,0 тис. т нафти), компанією АТ «Укргазвидобування» - 446,8 тис. т нафти і газового конденсату або 20,8% загального видобутку (з них 73,6 тис. т нафти).

Найбільшими приватними підприємствами нафтогазової галузі є ПрАТ «Нафтогазвидобування», на яке 2018 році припадала 51 тис. т видобування нафти і газового конденсату; ТОВ «Енерго-сервісна компанія «Еско-Північ» - 48,4 тис. т; ЗАТ «Видобувна компанія «Укрнафтобуріння» - 42,5 тис. т та інші.

[25] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/

Таблиця 2.8: Обсяги видобування нафти і газового конденсату за компаніями у 2017-2018 рр. (згідно з даними Міненерговугілля)[26, 27]

Підприємство	Обсяги видобування нафти і газового конденсату, тис. т	
	2017 рік	2018 рік
Всього державний сектор економіки, з них:	**1 847,0**	**1 894,6**
ПАТ «Укрнафта»	1 378,6	1 447,9
АТ «Укргазвидобування»	468,4	446,8
Всього приватний сектор економіки, з них:	**251,2**	**255,6**
ПрАТ «Нафтогазвидобування»	54,2	51,0
ТОВ «Енерго-сервісна компанія «Еско-Північ»	37,1	48,4
ЗАТ «Видобувна компанія «Укрнафтобурління»	41,0	42,5
ЗАТ «Природні ресурси»	46,3	39,4
СП «Полтавська газонафтова компанія»	29,4	33,6
Представництво «Регал Петролеум»	12,8	19,1
СП «Бориславська нафтова компанія»[28]	11,0	-
ТОВ «Системойлінженерінг»	5,2	8,6
ПрАТ «Укргазвидобуток»	3,7	4.4
ТОВ «Східний геологічний союз»	4,7	3,8
ТОВ «Пром-енерго продукт»	1,8	2,3
ТОВ «Перша українська газонафтова компанія»	1,3	1,2
ТОВ «Нафтогазопромислова геологія»	0,3	0,9
ТОВ «Рожнятівнафта»	0,5	0,3
ЗАТ «Пласт»	0,5	0,2
ТОВ «Сахалінське»	0,2	0,1
ЗАТ «Девон»	1,2	0,0
ПрАТ «Техноресурс»	0,1	0,0
НАК «Надра України»	0,001	-
Всього	**2 098,2**	**2 150,2**

[26] Джерело даних: Міненерговугілля, 2017 рік - http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245267606&cat_id=245183246, 2018 рік - http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245336499&cat_id=245183246

[27] Дані Міненерговугілля про обсяги видобування нафти і газового конденсату не співпадають з даними Держгеонадра, можливою причиною є різна методологія збору інформації

[28] Відповідно до інформації Міненерговугілля такі компанії як СП "Бориславська нафтова компанія" і НАК "Надра України" не надали в Міненерговугілля даних про обсяги видобування нафти і газового конденсату за 2018 рік

Експорт та імпорт

У 2018 році Україна імпортувала 766,8 тис. т нафти вартістю 433,4 млн дол. США, в 2017 році - 1 013,4 тис. т нафти вартістю 441,1 млн дол. США. Динаміка імпорту нафти має високу волатильність, у 2017 році обсяг імпорту різко зріс майже у два рази порівняно з 2016 роком, тоді коли його вартість зросла у 2,5 рази. У 2018 році обсяг імпорту зменшився на 24,3%, а його вартість на 1,7%.

У період 2016-2018 рр. експорт нафти здійснювався тільки у 2017 році в обсязі 83,5 тис. т вартістю 28,9 млн дол. США. Майже весь (99,9%) обсяг експорту нафти у 2017 році припадав на Італію, решта – Молдову і США.

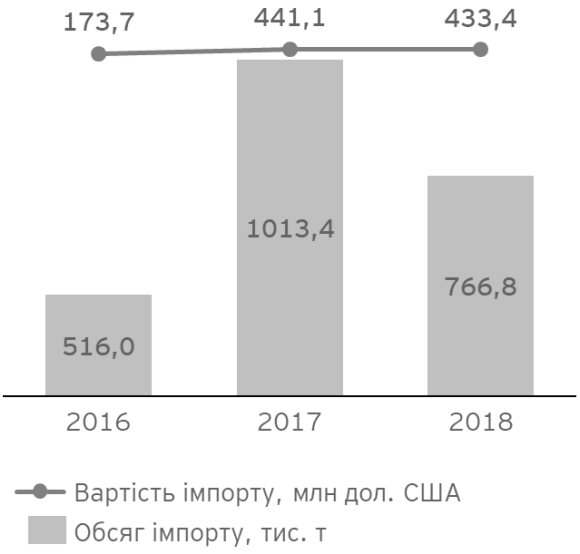

Малюнок 2-12: Динаміка імпорту нафти у 2016-2018 рр.[29]

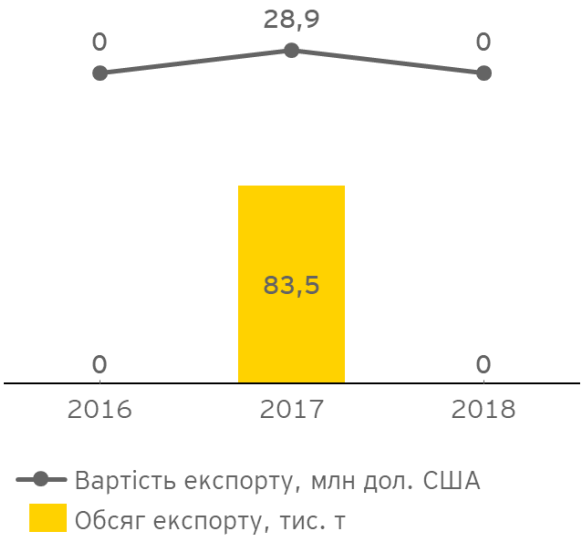

Малюнок 2-13: Динаміка експорту нафти у 2016-2018 рр.[30]

У 2018 році на Азербайджан припадало 94,2% всього імпорту нафти в Україну. Частка інших країн була не суттєвою.

[29] Джерело даних: дані Держстату про зовнішню торгівлю окремими видами товарів за країнами світу, 2016 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/e_iovt/arh_iovt2016.htm, 2017 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/e_iovt/arh_iovt2017.htm, 2018 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/e_iovt/arh_iovt2018.htm

[30] Джерело даних: дані Держстату про зовнішню торгівлю окремими видами товарів за країнами світу, 2016 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/e_iovt/arh_iovt2016.htm, 2017 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/e_iovt/arh_iovt2017.htm, 2018 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/e_iovt/arh_iovt2018.htm

Таблиця 2.9: Структура імпорту нафти за країнами у натуральному і грошовому вимірі у 2017-2018 рр.[31]

Країна	2017 рік		2018 рік	
	Обсяг, тис. т	Вартість, млн дол. США	Обсяг, тис. т	Вартість, млн дол. США
Імпорт				
Азербайджан	863,6	376,1	722,7	408,6
Іран	87,9	37,6	22,7	14,5
Алжир	-	-	16,9	7,3
Угорщина	0,1	0,05	2,7	1,9
Росія	13,5	6,4	1,1	0,6
Румунія	7,3	3,6	0,4	0,3
Латвія	-	--	0,2	0,1
Литва	-	-	0,1	0,1
Велика Британія	-	-	0,00004	0,0003
Казахстан	40,9	17,4	-	-
Всього імпорт	**1 013,4**	**441,1**	**766,8**	**433,4**

[31] Джерело даних: дані Держстату про зовнішню торгівлю окремими видами товарів за країнами світу, 2017 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/e_iovt/arh_iovt2017.htm, 2018 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/e_iovt/arh_iovt2018.htm

2.3 Природний газ

Запаси і родовища

Більшість родовищ природного газу, як і нафти, є комплексними і за генетичними типами поділяються на газоконденсатні, газові, нафтогазоконденсатні, нафтові, газонафтові й нафтогазові, газоконденсатнонафтові. Станом на 01.01.2019 р., в Україні нараховувалося 444 об'єкти обліку, з яких 272 (61,3%) знаходилися у розробці.

У 2017 році обсяг балансових запасів природного газу становив 829,4 млрд куб. м, позабалансових - 10,9 млрд куб. м, умовно балансових - 0,014 млрд куб. м. Згідно з даними Держгеонадра, у 2017 році 94,2% балансових запасів (78,1 млрд куб. м) припадали на родовища на суші і 5,8% балансових запасів (48,0 млрд куб. м) припадали на родовища шельфу[32]. У 2018 році обсяг балансових запасів природного газу зменшився на 3,0% до 804,4 млрд. куб. м.

Згідно з дослідженням *BP Statistical Review of World Energy*, Україна станом на кінець 2018 року посідала друге місце в Європі за обсягом доведених запасів природного газу, а частка України у світових запасах становила 0,6%. За обсягом видобування природного газу у 2018 році Україна займала 4 місце в Європі і на неї припадало 0,5% світового видобутку[33].

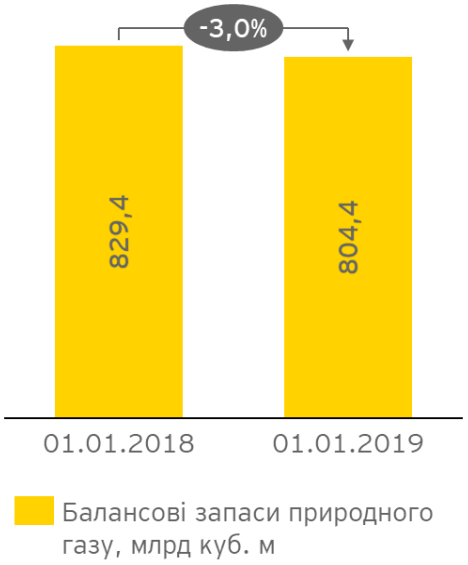

Малюнок 2-14: Обсяги балансових запасів природного газу станом на 01.01.2018 і 01.01.2019 рр. (млн куб. м)[34]

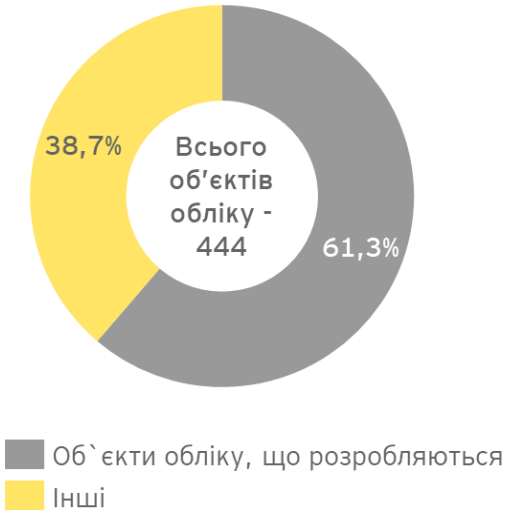

Малюнок 2-15: Кількість родовищ природного газу станом на 01.01.2019 р.[35]

[32] Джерело даних: «Державний баланс запасів корисних копалин України», ДНВП «Геоінформ України», 2018
[33] BP Statistical Review of World Energy, 2019, http://agpu.org.ua/upload/files/14156042406932.pdf
[34] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/
[35] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/

На 272 об'єкти обліку природного газу, що знаходяться у розробці, припадає 86,4% всіх балансових запасів - 694 916 млн куб. м, на підготовлені до промислового освоєння - 4,7% (38 033 млн куб. м), на об'єкти обліку, що розвідуються - 4,4% (35 331 млн куб. м).

Таблиця 2.10: Родовища природного газу за ступенем промислового освоєння станом на 01.01.2019 р.[36]

Ступінь промислового освоєння	Кількість об`єктів обліку	Балансові запаси, млн куб. м
Що розробляються	272	694 916
Підготовлені для промислового освоєння	26	38 033
Що розвідуються	89	35 331
Законсервовані	56	36 089
Тільки з позабалансовими запасами	1	-
Всього	**444**	**804 369**

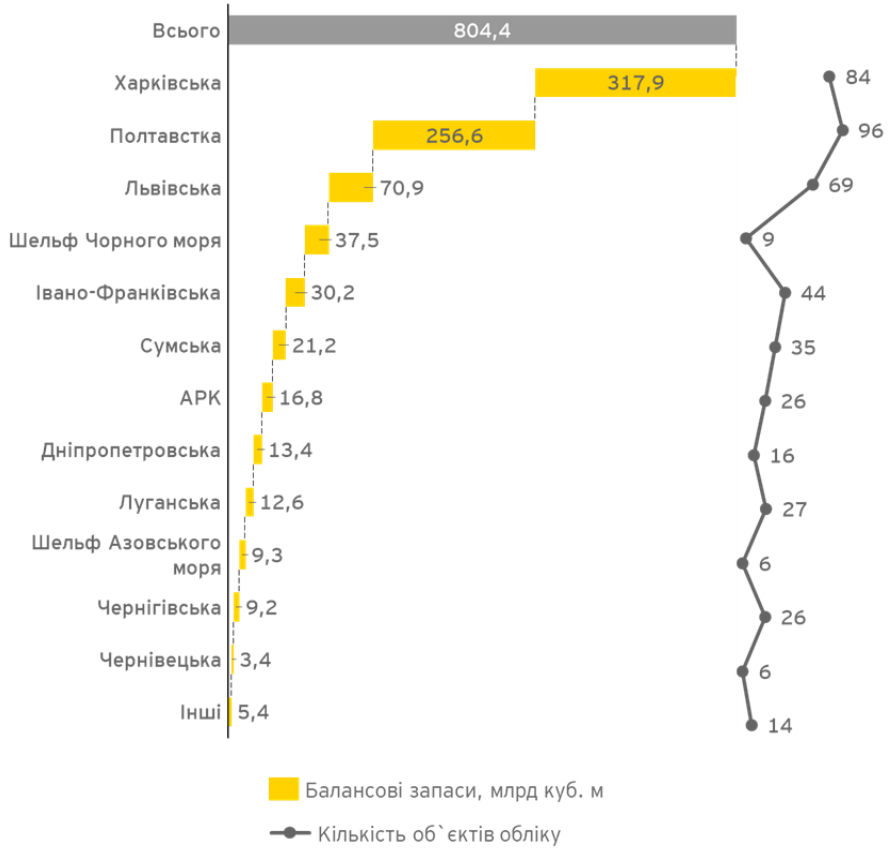

Малюнок 2-16: Обсяги балансових запасів природного газу і кількість родовищ за областями України у 2018 році (станом на 01.01.2019 р.)[37]

[36] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/

[37] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/. Згідно з цими даними, сума родовищ за областями не співпадає з загальною сумою родовищ в Україні, причини незначної розбіжності даних в джерелі не можуть бути з'ясовані з публічно доступної інформації.

Запаси природного газу в Україна розміщуються на території трьох нафтогазоносних регіонів: Східного, Західного, Південного. Основна частина (78,4%) всіх балансових запасів природного газу зосереджена у Східному нафтогазоносному регіоні: найбільша доля припадає на Харківську область (39,5% всіх балансових запасів або 317,9 млрд куб. м) і Полтавську область (31,9% всіх запасів або 256,6 млрд куб. м). У Західному нафтогазоносному регіоні знаходиться 13,3% всіх балансових запасів природного газу, серед них у Львівській області - 8,8% всіх запасів або 70,9 млрд куб. м, у Івано-Франківській області - 3,8% всіх запасів або 30,2 млрд куб. м. На Південний нафтогазоносний регіон припадає 8,3% всіх балансових запасів природного газу.

Обсяги видобування і найбільші підприємства

Протягом 2015-2018 років обсяги видобування природного газу повільно зростали. У 2017 році було видобуто 20 509 млн куб. м, що на 2,4% більше, ніж у 2016 році, а у 2018 році обсяг видобування досяг значення 20 949 млн куб. м, що на 2,1% більше, ніж у 2017 році.

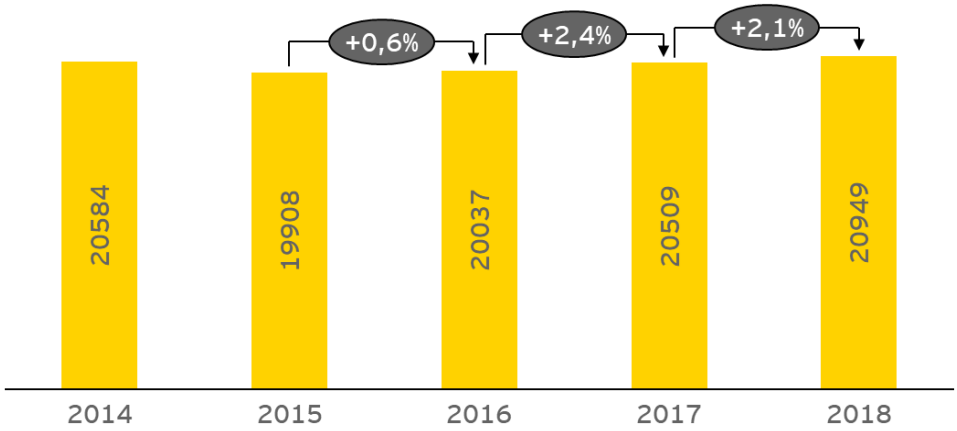

Малюнок 2-17: Обсяги видобування природного газу у 2014-2018 рр. (млн куб. м)[38]

У 2018 році на Харківську область припадало 47,7% видобутого природного газу в Україні і на Полтавську область - 41,1%. На третьому місці за обсягом видобування знаходилася Львівська область (3,6%). На Дніпропетровську, Івано-Франківську і Сумську області припадало по близько 2% всього видобутку, на Луганську область - 0,9%.

В Україні природний газ видобувають компанії державного і приватного сектору економіки. Лідерами з видобутку є компанії державного сектору, а саме АТ «Укргазвидобування» і ПАТ «Укрнафта», що входять в структуру АТ «НАК «Нафтогаз України». У 2017 році, згідно з даними Міненерговугілля, на АТ «НАК «Нафтогаз України» припадало 78,4% всього видобутку природного газу: АТ «Укргазвидобування» видобуло 15 200 млн куб. м природного газу (73,0% всього видобутку), ПАТ «Укрнафта» - 1 100 млн куб. м (5,3%), ДАТ «Чорноморнафтогаз» - 10 млн куб. м.

[38] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/

Таблиця 2.11: Обсяги видобування природного газу за областями України у 2017-2018 рр.[39]

Область	Обсяг видобування у 2017 р.		Обсяг видобування у 2018 р.	
	млн куб. м	%	млн куб. м	%
Харківська	9 616	46,9%	10 003	47,7%
Полтавська	8 648	42,2%	8 614	41,1%
Львівська	667	3,3%	764	3,6%
Дніпропетровська	551	2,7%	521	2,5%
Івано-Франківська	433	2,1%	448	2,1%
Сумська	291	1,4%	320	1,5%
Луганська	220	1,1%	196	0,9%
Чернігівська	33	0,2%	37	0,2%
Волинська	29	0,1%	29	0,1%
Шельф Азовського моря	14	0,1%	10	0,05%
Чернівецька	5	0,02%	5	0,02%
Донецька	2	0,01%	1	0,005%
Закарпатська	-	-	1	0,005%
Всього	**20 509**	**100%**	**20 949**	**100%**

Таблиця 2.12: Обсяги видобування природного газу за окремими компаніями у 2017 році (згідно з даними Міненерговугілля)[40,41]

Підприємство	Обсяги видобування природного газу, млн куб. м
Всього державний сектор економіки, з них:	**16 310**
АТ «Укргазвидобування»	15 200
ПАТ «Укрнафта»	1 100
ДАТ «Чорноморнафтогаз»	10
Всього приватний сектор економіки, з них:	**4 500**
ПрАТ «Нафтогазвидобування»	1 652
ТОВ «Еско-Північ»	545
ПрАТ «ВК Укрнафтобурління»	399
ПрАТ «Природні ресурси»	229
ТОВ «Куб-газ»	168
СП «Полтава ГНК»	151
ТОВ «Перша Українська газонафтова компанія»	105
ТОВ «Надра Геоінвест» (ТОВ «Газ-МДС»)	104
Інші підприємства	1 147
Всього	**20 810**

[39] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/
[40] Джерело даних: Міненерговугілля. Інформація Міненерговугілля про обсяги видобутку природного газу є оперативною і через різну методологію збору відрізняється від інформації Держгеонадра
[41] Дані про обсяги видобування природного газу за компаніями у 2018 році відсутня у відкритому доступі

Серед приватних компаній у 2017 році найбільше природного газу видобуло ПрАТ «Нафтогазвидобування» - 1 652 млн куб. м (7,9% всього видобутку), ТОВ «Еско-Північ» - 545 млн куб. м (2,6%), ПрАТ «ВК Укрнафтобурління» - 399 млн куб. м (1,9%) ті інші.

Експорт та імпорт

Історично Україна є чистим імпортером паливно-енергетичних ресурсів, а експорт природного газу не здійснюється. Вартість імпорту природного газу у 2018 році дорівнювала 3 146,8 млн дол. США, що становило 5,0% вартості імпорту всіх товарів і послуг в Україні.

У 2017 році в Україну було імпортовано 13,9 млрд куб. м природного газу, що на 27,9% більше, ніж у 2016 році. У 2018 році обсяг імпорту скоротився 24,9% порівняно з 2017 роком до 10,5 млрд куб. м.

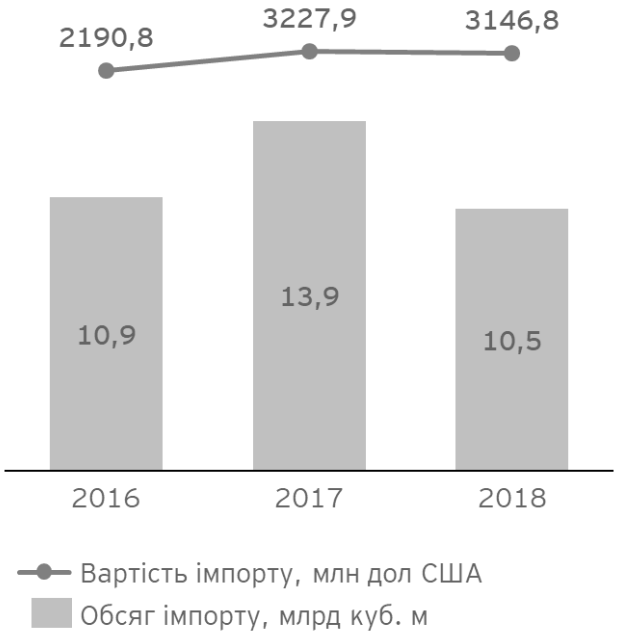

Малюнок 2-18: Динаміка імпорту природного газу у 2016-2018 рр.[42]

Структура імпорту за країнами походження є доволі диверсифікованою, у 2018 році імпорт здійснювався з 13 країн. Серед них найбільша частка припадала на Швейцарію – 3,9 млрд куб. м або 37,3% всього імпорту і на Німеччину – 3,2 млрд куб. м або 30,3%. Менші обсяги природного газу закуповувались з Польщі, Великої Британії, Угорщини, Чехії та інших країн.

[42] Джерело даних: дані Держстату про зовнішню торгівлю окремими видами товарів за країнами світу, 2016 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/e_iovt/arh_iovt2016.htm, 2017 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/e_iovt/arh_iovt2017.htm, 2018 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/e_iovt/arh_iovt2018.htm

Таблиця 2.13: Структура імпорту природного газу на країнами у натуральному і грошовому вимірі у 2017-2018 рр.[43]

Країна	2017 рік		2018 рік	
	Обсяг, млрд куб. м	Вартість, млн дол. США	Обсяг, млрд куб. м	Вартість, млн дол. США
Імпорт				
Швейцарія	5,6	1 314,1	3,9	1 165,4
Німеччина	3,7	847,8	3,2	938,2
Польща	1,5	343,2	0,8	224,4
Велика Британія	0,5	127,3	0,7	206,3
Угорщина	0,8	178,9	0,6	184,2
Чехія	0,3	55,6	0,3	90,5
Австрія	0,05	11,2	0,3	91,3
Нідерланди	-	-	0,3	79,4
Франція	1,0	237,9	0,2	56,1
Люксембург	0,2	40,7	0,2	50,3
Італія	0,1	15,9	0,1	32,7
Словаччина	0,2	55,3	0,1	23,8
Данія	-	-	0,01	4,1
Всього імпорт	**13,9**	**3 227,9**	**10,5**	**3 146,8**

[43] Джерело даних: дані Держстату про зовнішню торгівлю окремими видами товарів за країнами світу, 2017 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/e_iovt/arh_iovt2017.htm, 2018 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/e_iovt/arh_iovt2018.htm

2.4 Руди заліза

Запаси і родовища

Україна має значні запаси руд заліза, основна частина яких розміщена в межах Українського кристалічного щита. Станом на кінець 2018 року запаси руд заліза в Україні складали близько 4% світових запасів. В порівнянні, найбільші запаси руд заліза знаходяться в таких країнах як Австралія - 29% світових запасів, Бразилія - 19%, Росія - 15%, Китай - 12%, Канада - 4%, Індія - 3%[44,45].

Станом на 01.01.2019 р., обсяг балансових запасів руд заліза категорії А+В+С1 становив 18 877,2 млн т, що на 4,2% менше, ніж у 2017 році. Обсяг балансових запасів категорії С2 станом на 01.01.2019 р. зріс на 3,8% порівняно з обсягом запасів станом на 01.01.2018 р. і дорівнював 7 729,5 млн т.

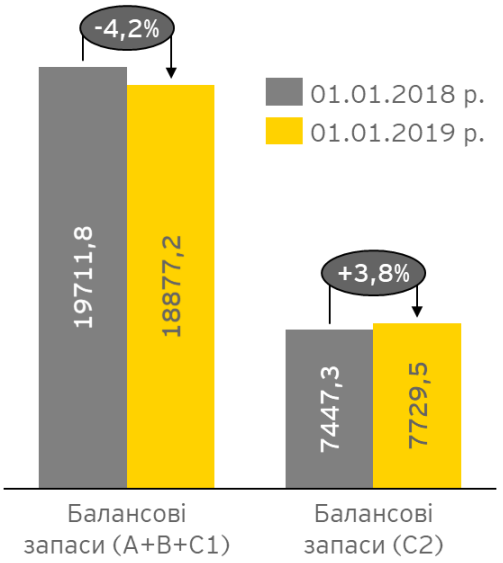

Малюнок 2-19: Обсяги балансових запасів руд заліза станом на 01.01.2018 і 01.01.2019 рр. (млн т)[46]

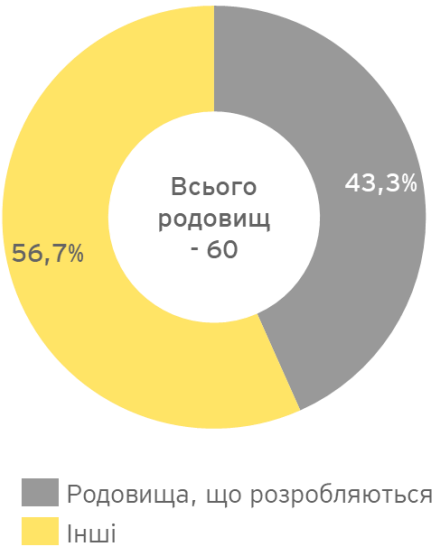

Малюнок 2-20: Кількість родовищ руд заліза станом на 01.01.2019 р.[47]

Всього в Україні станом на 01.01.2019 р. нараховувалося 60 родовищ руд заліза, з яких 26 знаходилися у розробці. На них припадало 9 320,9 млн т балансових запасів категорії А+В+С1 або 49,4% всіх балансових запасів відповідної категорії.

[44] Дані зі звіту Геологічної служби США про мінеральні ресурси, 2019 рік (Mineral commodity summaries 2019, U.S. Geological Survey), https://www.usgs.gov/centers/nmic/mineral-commodity-summaries
[45] Для обрахунку запасів руд заліза в Україні у звіті Геологічної служби США були використані дані про балансові запаси категорії А+В
[46] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/
[47] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/

Таблиця 2.14: Родовища руд заліза за ступенем промислового освоєння станом на 01.01.2019 р.

Ступінь промислового освоєння	Кількість родовищ	Балансові запаси (А+В+С1), млн т	Балансові запаси (С2), млн т
Родовища, що розробляються	26	9 321,0	1 673,8
Родовища, що не розробляються	34	9 556,3	6 055,7
Всього	**60**	**18 877,2**	**7 729,5**

В Україні виокремлюють п'ять основних залізорудних басейнів і районів:

- Криворізький залізорудний басейн (охоплює Дніпропетровську і Кіровоградську області);
- Білозірський залізорудний район (охоплює частину Запорізької області);
- Кременчуцький залізорудний район (охоплює Полтавську область);
- Маріупольський залізорудний район (охоплює частину Донецької і Запорізької області);
- Керченський залізорудний басейн (охоплює Автономну Республіку Крим (АРК)).

Основні запаси залізних руд розміщені в Криворізькому залізорудному басейні, який охоплює Дніпропетровську область. У 2018 році 50,0% всіх балансових запасів (А+В+С1) або 9 444,1 млн т припадали на Дніпропетровську область, 27,0% (5 089,2 млн т) - на Полтавську область, 15,2% (2 863,5 млн т) - на Запорізьку область. Решта запасів розміщені в АРК, Кіровоградській і Донецькій областях.

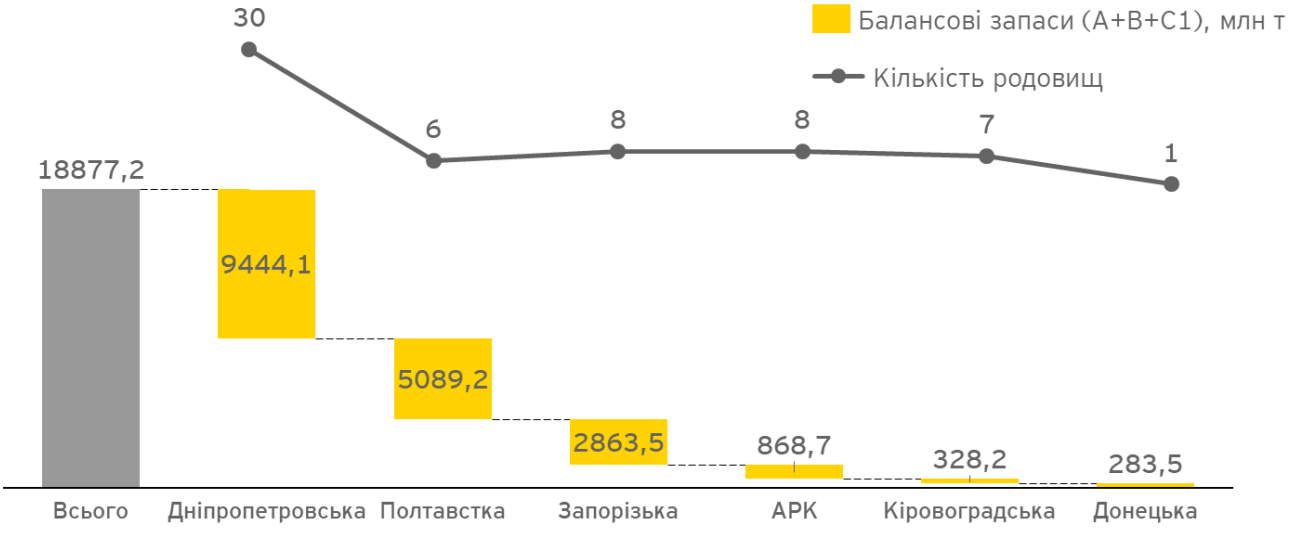

Малюнок 2-21: Обсяги балансових запасів (А+В+С1) руд заліза і кількість родовищ за областями України станом на 01.01.2019 р.[48]

[48] Джерело даних: сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/

Обсяги видобування і найбільші підприємства

Протягом періоду з 2014 по 2018 рік обсяги видобування руд заліза поступово зменшуються. У 2017 році в Україні було видобуто 161,8 млн т руд заліза, що на 1,3% менше, ніж у 2016 році. У 2018 році видобуток скоротився на 5,7% порівняно з 2017 роком до 152,7 млн т.

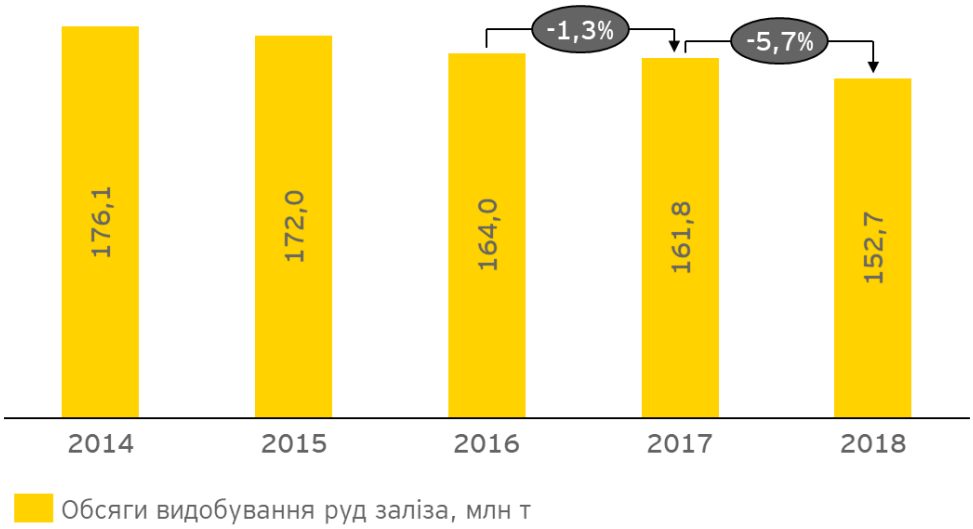

Малюнок 2-22: Обсяги видобування руд заліза у 2014-2018 рр. (млн т)[49]

У Дніпропетровській області видобувається основна частина залізних руд, у 2018 році на цю область припадало 113,3 млн т або 74,2% всього видобутку. В Полтавській області було видобуто 29,2 млн т руд заліза (19,1% всього видобутку), у Кіровоградській - 5,8 млн т (3,8%), у Запорізькій - 4,4 млн т (2,9%).

Таблиця 2.15: Обсяги видобування руд заліза за областями України у 2017-2018 рр.[50]

Область	Обсяг видобування у 2017 році		Обсяг видобування у 2018 році	
	млн т	%	млн т	%
Дніпропетровська	113,6	70,5%	113,3	74,2%
Полтавська	38,0	23,6%	29,2	19,1%
Кіровоградська	5,8	3,6%	5,8	3,8%
Запорізька	4,4	2,7%	4,4	2,9%
Всього	**161,8**	**100%**	**152,7**	**100%**

[49] Джерело даних: 2015-2016, 2018 роки - сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/; 2017 рік - «Державний баланс запасів корисних копалин України», ДНВП «Геоінформ України», 2018; 2014 рік - Щорічник Мінеральні ресурси України, ДНВП «Геоінформ України», 2017 р.

[50] Джерело даних: 2017 рік - «Державний баланс запасів корисних копалин України», ДНВП «Геоінформ України», 2018; 2018 рік - сайт «Мінеральні ресурси України», http://minerals-ua.info/

Галузь видобування руд заліза в основному представлена підприємствами приватного сектору економіки. Підприємства державного сектору, такі як КП «Південукргеологія» та ДП «Українська геологічна компанія», спеціалізуються на проведенні геологорозвідувальних робіт і в 2017-2018 рр. не здійснювали видобування руд заліза.

У 2017 році найбільші обсяги руд заліза видобували такі компанії, як ПАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» - 26 918 тис. т (16,6%), ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» - 26 499 тис. т (16,4% всього видобутку), ПАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат» - 26 040 тис. т (16,1%), ВАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» - 24 634 тис. т (15,2%), ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» - 21 476 тис. т (13,3%) та інші.

Таблиця 2.16: Обсяги видобування руд заліза за компаніями у 2017 році[51,52]

Підприємство	Обсяги видобування руд заліза, тис. т
ПАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»	26 918
ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»	26 499
ПАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат»	26 040
ВАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат»	24 634
ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	21 476
ПрАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат»	12 185
ТОВ «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат»	11 471
ПАТ «Криворізький залізорудний комбінат»	4 853
Підприємство з іноземними інвестиціями у формі ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат»	4 383
ПАТ «Суха Балка»	2 765
ПАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча»	580
Всього	**161 804**

Експорт та імпорт

Україна здійснює міжнародну торгівлю рудами заліза неагломерованими і агломерованими. Протягом 2016-2018 років експорт руд заліза переважав над імпортом і в 2018 році вартість експорту руд заліза становила 5,0% від вартості експорту всіх товарів і послуг з України, з них 2,2% припало на неагломеровані, а 2,8% на агломеровані руди заліза.

Обсяг експорту руд заліза неагломерованих поступово зменшується і в 2018 році становив 21,2 млн т, що на 5,6% менше, ніж у 2017 році. Обсяг імпорту руд заліза неагломерованих у 2017 році різко скоротився на 95,8% з 1,686 млн т до 0,071 млн т, і у 2018 році зріс до рівня 0,109 млн т (на 53,2 %).

Обсяг експорту руд заліза агломерованих після незначного падіння у 2017 році на 1,1% зріс на 5,1% у 2018 році. Обсяг імпорту руд заліза агломерованих є несуттєвим і в 2017 році становив

[51] Джерело даних: «Державний баланс запасів корисних копалин України», ДНВП «Геоінформ України», 2018
[52] Інформація про обсяги видобування руд заліза за компаніями у 2018 році відсутня у відкритому доступі

0,225 млн т (майже в три рази більше, ніж в 2016 році), а в 2018 році значно зменшився до 0,003 млн т.

Сумарна вартість експорту руд заліза поступово росте в основному за рахунок вартості експорту руд заліза агломерованих. При тому, що в 2017-2018 роках обсяг експорту в натуральному вимірі неагломерованих руд заліза переважав над експортом агломерованих руд заліза, вартість експорту руд заліза агломерованих була більшою, ніж неагломерованих: у 2018 році було експортовано 21,2 млн т руд заліза неагломерованих вартістю 1 258,0 млн дол. США (у 2017 році - 22,5 млн т вартістю 1 292,8 млн дол. США) і 15,7 млн т руд заліза агломерованих вартістю 1 611,1 млн т (у 2017 році - 14,9 млн т вартістю 1 295,4 млн дол. США).

Малюнок 2-23: Динаміка експорту руд заліза у 2016-2018 рр.[53]

Малюнок 2-24: Динаміка імпорту руд заліза у 2016-2018 рр.[54]

Експорт руд заліза є високо диверсифікованим за країнами призначення, у 2018 році руди заліза неагломеровані продавались у 30 країн, а руди заліза агломеровані - 24 країни. Найбільша частка експорту руд заліза неагломерованих припадала на Китай (30,0%), Чехію (21,5%), Польщу (21,0%), Словаччину (13,1%) та інші.

[53] Джерело даних: дані Держстату про зовнішню торгівлю окремими видами товарів за країнами світу, 2016 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/e_iovt/arh_iovt2016.htm, 2017 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/e_iovt/arh_iovt2017.htm, 2018 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/e_iovt/arh_iovt2018.htm

[54] Джерело даних: дані Держстату про зовнішню торгівлю окремими видами товарів за країнами світу, 2016 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/e_iovt/arh_iovt2016.htm, 2017 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/e_iovt/arh_iovt2017.htm, 2018 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/e_iovt/arh_iovt2018.htm

Найбільше руд заліза агломерованих було експортовано в Австралію - 16,3% всього обсягу експорту, Китай - 16,2%, Німеччину - 10,2%, Словаччину - 9,2% та інші країни.

Імпорт руд заліза є концентрованим за країнами походження, основною з яких є Росія. У 2018 році основна частина руд заліза неагломерованих була імпортована з Росії (99,8%) і в незначних обсягах з Великої Британії, Нідерландів та інших країн. Імпорт руд заліза агломерованих здійснювався тільки з Росії.

Таблиця 2.17: Структура експорту та імпорту руд заліза (неагломеровані) за країнами у натуральному і грошовому вимірі у 2017-2018 рр.[55]

Країна	2017 рік		2018 рік	
	Обсяг, тис. т	Вартість, млн дол. США	Обсяг, тис. т	Вартість, млн дол. США
Експорт				
Китай	9 412,3	533,6	6 357,7	401,1
Чехія	3 897,9	206,2	4 564,4	241,1
Польща	3 937,4	242,4	4 444,2	258,1
Словаччина	2 526,0	151,0	2 770,5	173,1
Румунія	903,1	66,7	912,6	62,9
Сербія	328,2	18,5	657,7	37,8
Угорщина	382,4	25,6	490,1	34,5
Австрія	408,8	13,9	361,2	10,4
Мексика			151,8	11,4
Туреччина	248,9	10,2	18,0	0,5
Росія	238,1	19,7	16,9	0,6
Інші	183,1	4,9	461,9	26,4
Всього експорт	**22 466,2**	**1 292,8**	**21 207,1**	**1 258,0**
Імпорт				
Росія	71,0	4,8	108,8	7,9
Велика Британія	0,1	0,0	0,1	0,0
Нідерланди	0,1	0,1	0,1	0,1
Інші	0,004	0,002	0,05	0,02
Всього імпорт	**71,2**	**4,9**	**109,1**	**8,0**

[55] Джерело даних: дані Держстату про зовнішню торгівлю окремими видами товарів за країнами світу, 2017 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/e_iovt/arh_iovt2017.htm, 2018 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/e_iovt/arh_iovt2018.htm

Таблиця 2.18: Структура експорту та імпорту руд заліза (агломеровані) за країнами у натуральному і грошовому вимірі у 2017-2018 рр.[56]

Країна	2017 рік		2018 рік	
	Обсяг, тис. т	Вартість, млн дол. США	Обсяг, тис. т	Вартість, млн дол. США
Експорт				
Австрія	3 167,5	278,2	2 555,8	261,7
Китай	2 376,5	186,8	2 535,3	245,0
Німеччина	1 413,2	119,6	1 597,9	157,5
Словаччина	1 743,0	161,1	1 446,0	159,8
Сербія	909,3	89,1	1 294,5	140,2
Угорщина	648,9	59,2	1 140,6	126,6
Польща	464,7	43,9	1 091,8	123,1
Японія	1170,8	98,3	865,5	83,5
Корея	676,3	58,0	764,3	72,3
Чехія	710,9	62,0	668,2	67,6
Туреччина	920,3	65,1	631,2	55,0
Румунія	516,1	55,2	450,4	55,4
Інші	225,2	18,9	656,8	63,4
Всього експорт	**14 942,8**	**1 295,4**	**15 698,2**	**1 611,1**
Імпорт				
Росія	225,4	24,5	2,7	0,3
Японія	0,001	0,006	-	-
Всього імпорт	**225,4**	**24,5**	**2,7**	**0,3**

[56] Джерело даних: дані Держстату про зовнішню торгівлю окремими видами товарів за країнами світу, 2017 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/e_iovt/arh_iovt2017.htm, 2018 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/e_iovt/arh_iovt2018.htm

2.5 Транспортування нафти та природного газу

Оператором газотранспортної системи України є АТ «Укртрансгаз», що входить в структуру АТ «НАК «Нафтогаз України» і здійснює транспортування, транзит, зберігання природного газу в підземних сховищах[57].

Згідно з даними АТ «Укртрансгаз»[58], загальна довжина газопроводів в Україні становить 37,6 тис. км, з них магістральних газопроводів - 22,0 тис. км, магістральних газопроводів-відводів - 13,1 тис. км, розподільних газопроводів - 2,5 тис. км. В Україні нараховується 1 473 газорозподільних станцій (ГРС) і 73 компресорних станцій (КС), у складі яких знаходиться 111 компресорних цехів.

У 2017 році обсяг внутрішнього транспортування природного газу склав 27,4 млрд куб. м, а в 2018 році збільшився на 4,0% до 28,5 млрд куб. м. Обсяг транзиту природного газу через територію України у 2018 році зменшився на 7,1% з 93,5 млрд куб. м у 2017 році до 86,8 млрд куб. м.

Малюнок 2-25: Обсяги транзиту і транспортування споживачам України природного газу у 2016-2018 рр.[59]

В Україні транспортування нафти здійснює АТ «Укртранснафта», засновником і єдиним акціонером якого є АТ «НАК «Нафтогаз України». Система магістральних нафтопроводів України нараховує 19 нафтопроводів діаметром 1 220 мм і загальною довжиною 3 506,6 км (4 767,1 км в одну нитку). До неї входить морський нафтовий термінал «Південний» і 28 нафтоперекачувальних станцій, з яких 18 задіяні в транспортуванні нафти, а 10 передані в

[57] http://utg.ua/utg/about-company/utg-today.html
[58] Укртрансгаз, http://utg.ua/utg/gts/description/
[59] Джерело даних: Міненерговугілля, http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245267606&cat_id=245183246; http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245336499&cat_id=245183246; річні звіти АТ «НАК «Нафтогаз України», http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/9B0566E71C6B0F9CC2257EDD006E558B?OpenDocument&Expand=3&

режим утримання в безпечному стані. Потужність системи на вході становить 114 млн т/рік, на виході - 56,3 млн т/рік. Загальна номінальна ємність резервуарних парків системи магістральних нафтопроводів складає 1 083 тис. куб. м[60].

У 2018 році обсяги внутрішнього транспортування нафти становили 2 101 тис. т, що на 0,2% більше, ніж у 2017 році. Транзит нафти скоротився на 4,3% з 13 937 тис. т у 2017 році до 13 335 тис. т у 2018 році.

Малюнок 2-26: Обсяги транзиту і внутрішнього транспортування нафти у 2016-2018 рр.[61]

[60] Укртранснафта, https://www.ukrtransnafta.com/shema-sistemi-magistralnih-naftoprovodiv-ukrayini/
[61] Джерело даних: Міненерговугілля, http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245178477&cat_id=35081; http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245267606&cat_id=245183246; http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245336499&cat_id=245183246; Укртранснафта, https://www.ukrtransnafta.com/pidsumki-2016-roku-transportuvannja/

3. Повний внесок видобувних галузей в економіку України

3.1 Внесок у випуск товарів та послуг

Повний внесок у випуск товарів і послуг являє собою вартість всіх товарів і послуг, що виробляються в результаті діяльності компаній видобувних галузей[62] (прямий внесок), їх підрядників і постачальників (непрямий внесок), а також фірм, що задовольняють споживчі потреби працівників цих компаній (опосередкований внесок).

Повний внесок видобувних галузей у випуск товарів та послуг в Україні становив **872,3 млрд грн у 2017 році**, з яких прямий внесок склав **467,5 млрд грн**[63].

У структурі повного внеску видобувних галузей у випуск товарів і послуг в Україні найбільша частка припадає на галузь добування металевих руд та інших корисних копалин[64] (40,4%) і галузь добування сирої нафти та природного газу (24,5%).

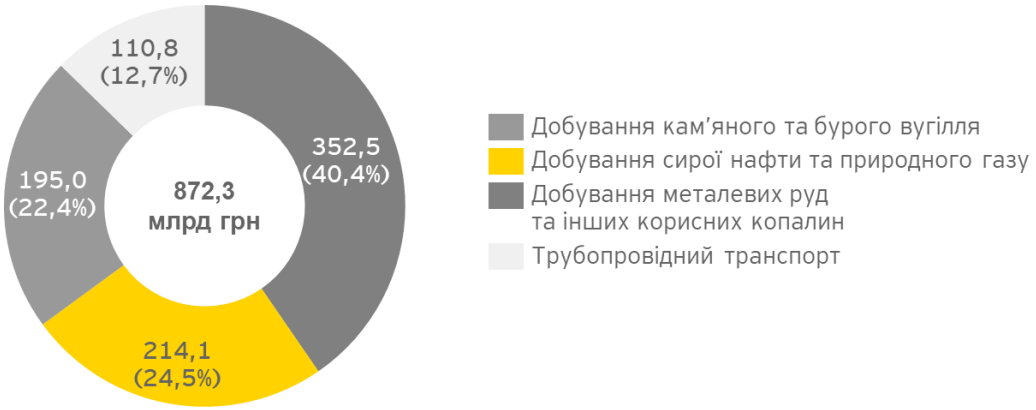

Малюнок 3-1: Повний внесок видобувних галузей у випуск товарів і послуг в Україні у 2017 р.

Доля повного внеску видобувних галузей у загальний випуск товарів і послуг в Україні становила **11,7% у 2017 році**, в тому числі 4,7% випуску припадало на галузь добування

[62] В цьому звіті до видобувних галузей входять такі види економічної діяльності, що були охоплені аналізом повного внеску в економіку України: (1) добування кам'яного та бурого вугілля (код КВЕД - B05), (2) добування сирої нафти та природного газу (код КВЕД - B06), (3) добування металевих руд, інших корисних копалин та розроблення кар'єрів; надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів (код КВЕД - B07-B09), (4) трубопровідний транспорт (діяльність АТ «Укртрансгаз», АТ «Укртранснафта»).

[63] У зв'язку з відсутністю у відкритому доступі даних Держстату про випуск товарів і послуг за 2018 рік, неможливо здійснити аналіз повного внеску видобувних галузей у випуск товарів і послуг. Згідно з інформацією Держстату, дані за 2018 рік, необхідні для моделювання повного внеску в економіку (таблиця «витрати-випуск») з деталізацією за видами економічної діяльності буде доступна 30.12.2019 року. Детальніше в розділі «Календар оприлюднення статистичної інформації Держстату на 2019 рік» на сайті Держстату, www.ukrstat.gov.ua/.

[64] У цьому звіті назва галузі «Видобування металевих руд та інших корисних копалин» скорочена для зручності і включає такі види економічної діяльності як «Добування металевих руд, інших корисних копалин та розроблення кар'єрів; надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів» (код КВЕД - B07-B09), якщо інше не зазначено.

металевих руд та інших корисних копалин, 2,9% - добування сирої нафти та природного газу, 2,6% - добування кам'яного та бурого вугілля.

Таблиця 3.1: Доля повного внеску видобувних галузей у загальному випуску товарів та послуг в Україні у 2017 р.

Галузь	Прямий внесок, млн грн	Непрямий і опосередкований внесок, млн грн	Повний внесок, млн грн	Доля повного внеску в загальному випуску товарів і послуг
Добування кам'яного та бурого вугілля	89 623,0	105 379,5	195 002,5	2,6%
Добування сирої нафти та природного газу	144 142,0	69 981,7	214 123,7	2,9%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	178 782,0	173 682,4	352 464,4	4,7%
Трубопровідний транспорт	54 969,3	55 787,9	110 757,1	1,5%
Всього	**467 516,3**	**404 831,4**	**872 347,7**	**11,7%**

Для галузі добування сирої нафти та природного газу у структурі повного внеску частка прямого внеску найбільша - 67,3%, тоді як для інших галузей вона коливається біля 50%: 50,7% - добування металевих руд та інших корисних копалин, 49,6% - трубопровідний транспорт, 46,0% - добування кам'яного та бурого вугілля.

Мультиплікатор випуску досліджуваних галузей

В середньому, 1 грн випуску досліджуваних галузей приносить економіці України додатковий випуск в інших галузях в обсязі 1,91 грн.

Висока частка прямого внеску характерна для тих галузей, що виробляють продукції з низькою доданою вартістю і яка є сировиною для інших галузей економіки Подібна ситуація складається, якщо в даний момент в межах країни не розвинені суміжні галузі (наприклад, сервісні) і підприємства, генеруючи значний прямий внесок, змушені закуповувати імпортні товари та послуги і тим самим зменшувати свій потенційний непрямий і опосередкований внесок в економіку країни.

Результати проведеного аналізу свідчать про те, що здатність генерувати додатковий дохід через непрямий і опосередкований вплив найбільша для галузі добування кам'яного і бурого вугілля, а найнижча для галузі добування нафти і газу. Частково це пояснюється особливостями галузевої структури непрямого і опосередкованого внеску досліджуваних галузей. Так, наприклад, галузь добування кам'яного і бурого вугілля робить внесок в ті галузі

економіки, вартість випуску товарів і послуг яких вища, порівняно з нею і з іншими секторами економіки. Таким чином, за рахунок випуску галузі добування кам'яного та бурого вугілля на 1 грн, в інших галузях економіки створюється додаткова продукція вартістю 2,18 грн. Аналогічний показник для галузі трубопровідного транспорту становить 2,01 грн[65], добування металевих руд та інших корисних копалин - 1,97 грн., добування сирої нафти та природного газу - лише 1,49 грн.

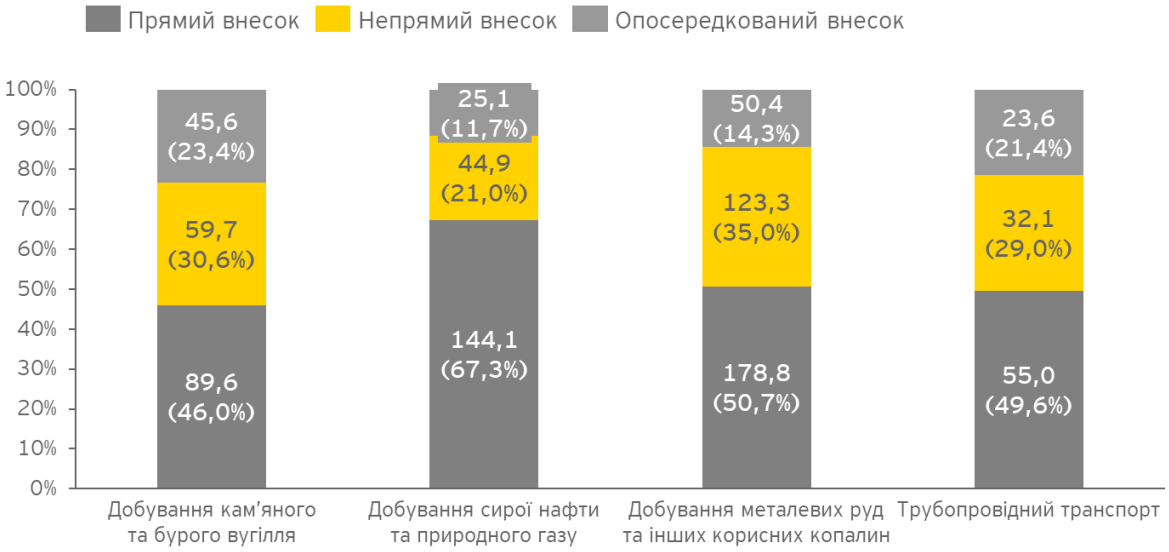

Малюнок 3-2: Структура повного внеску видобувних галузей у випуск товарів та послуг в Україні у 2017 р. (млрд грн)

Видобувні галузі, здійснюючи закупівлі на внутрішньому ринку, створюють додаткову цінність (непрямий внесок) для економіки країни, яка розповсюджується в більшій або меншій мірі на усі сектори економіки та регіони країни. Галузева структура **непрямого внеску** показує, через які галузі економіки поширюється цей ефект. Для кожної з видобувних галузей вона дещо відрізняється, але для всіх з них в більшій або меншій мірі важливі такі сектори:

> *«Найбільшу здатність генерувати додатковий дохід має галузь добування кам'яного і бурого вугілля, найнижчу - нафтова і газова галузі»*

- ***Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря*** *(код КВЕД D35).* У галузевій структурі непрямого внеску видобувних галузей доля енергетики у 2017 році

[65] Для здійснення моделювання повного внеску видобувних галузей в економіку було розраховано мультиплікатори (випуску, ВВП, зайнятості, трудових доходів) для всієї галузі «Транспорт, складське господарство» (код КВЕД - Н49-Н52), в яку входить сектор трубопровідного транспорту. Цей мультиплікатор застосовувався для оцінки внеску трубопровідного транспорту, оскільки вихідні дані таблиці «витрати-випуск» не розраховуються на рівні окремо сектору трубопровідного транспорту.

склала від 27,3% (у структурі внеску галузі видобування кам'яного та бурого вугілля) до 5,8% (у структурі внеску галузі добування сирої нафти та природного газу).

- ***Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів*** – *(код КВЕД G45-G47)*. Доля цієї галузі у структурі непрямого внеску становила у 2017 році від 17,5% (для галузі видобування сирої нафти та природного газу) до 9,3% (для галузі добування металевих руд та інших корисних копалин).
- ***Транспорт, складське господарство***– *(код КВЕД H49-H52)*. Доля цієї галузі у 2017 році склала від 9,5% (для галузі трубопровідного транспорту) до 3,9% (для галузі добування сирої нафти та природного газу).
- ***Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування; діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження*** *(код КВЕД M69-M71)*. Найбільша їх частка у структурі непрямого внеску галузі добування сирої нафти та природного газу – 9,3% у 2017 році, найменша у структурі внеску галузі добування кам'яного та бурого вугілля – 3,8% у 2017 році.
- ***Будівництво*** *(код КВЕД F41-F43)*. Доля цієї галузі у структурі непрямого внеску у 2017 році склала від 5,1% (для галузі добування сирої нафти та природного газу) до 1,8% (для галузі добування кам'яного та бурого вугілля).

Детальна галузева структура непрямого внеску у випуск видобувних галузей показана нижче.

Таблиця 3.2: Галузева структура непрямого внеску галузі добування кам'яного та бурого вугілля у випуск у 2017 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі добування кам'яного та бурого вугілля у випуск	
	млн грн	%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	16 283	27,3%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	5 988	10,0%
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	4 019	6,7%
Фінансова та страхова діяльність	3 469	5,8%
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	3 262	5,5%
Металургійне виробництво	2 972	5,0%
Добування кам'яного та бурого вугілля	2 751	4,6%
Транспорт, складське господарство	2 459	4,1%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	2 280	3,8%
Добування сирої нафти та природного газу	1 841	3,1%
Інші галузі	14 415	24,1%
Всього	**59 738**	**100%**

Таблиця 3.3: Галузева структура непрямого внеску галузі добування сирої нафти та природного газу у випуск у 2017 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі добування сирої нафти та природного газу у випуск	
	млн грн	%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	7 878	17,5%
Добування сирої нафти та природного газу	4 306	9,6%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	4 192	9,3%
Операції з нерухомим майном	3 560	7,9%
Фінансова та страхова діяльність	3 269	7,3%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	2 596	5,8%
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	2 458	5,5%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	2 349	5,2%
Будівництво	2 283	5,1%
Транспорт, складське господарство	1 762	3,9%
Інші галузі	10 248	22,8%
Всього	**44 902**	**100%**

Таблиця 3.4: Галузева структура непрямого внеску галузі добування металевих руд та інших корисних копалин у випуск у 2017 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі добування металевих руд та інших корисних копалин у випуск	
	млн грн	%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	30 290	24,6%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	14 141	11,5%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	11 491	9,3%
Транспорт, складське господарство	10 267	8,3%
Металургійне виробництво	6 773	5,5%
Добування сирої нафти та природного газу	6 425	5,2%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	5 638	4,6%
Добування кам'яного та бурого вугілля	3 726	3,0%
Будівництво	2 973	2,4%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	2 835	2,3%
Інші галузі	28 712	23,3%
Всього	**123 269**	**100%**

Таблиця 3.5: Галузева структура непрямого внеску галузі трубопровідного транспорту у випуск у 2017 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі трубопровідного транспорту у випуск	
	млн грн	%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4 513	14,0%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	3 867	12,0%
Добування сирої нафти та природного газу	3 535	11,0%
Транспорт, складське господарство	3 059	9,5%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1 711	5,3%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	1 425	4,4%
Фінансова та страхова діяльність	1 363	4,2%
Виробництво продуктів нафтопереробленння	1 332	4,1%
Будівництво	1 329	4,1%
Операції з нерухомим майном	1 227	3,8%
Інші галузі	8 779	27,3%
Всього	**32 140**	**100%**

Опосередкований внесок видобувних галузей формується за рахунок споживчих витрат працівників компаній цих галузей. Тому у галузевій структурі **опосередкованого внеску** переважають ті види економічної діяльності, які пов'язані з виробництвом споживчих товарів, а саме:

- ***Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів*** *(код КВЕД G45-G47)*, на які припадає 24,4% опосередкованого впливу видобувних галузей або 7,8 млрд грн.
- ***Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів*** *(код КВЕД C10-C12)*. Доля цієї галузі в структурі опосередкованого впливу становила у 2017 році 17,2% (5,5 млрд грн).
- ***Сільське, лісове та рибне господарство*** *(код КВЕД A01-A03)*, доля яких у 2017 році склала 13,3% або 4,2 млрд грн.

Таблиця 3.6: Галузева структура опосередкованого внеску видобувних галузей у випуск товарів і послуг у 2017 році[66]

Галузь (за КВЕД-2010)	Опосередкований внесок видобувних галузей у випуск	
	млн грн	%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	35 301	24,4%
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	24 842	17,2%
Сільське, лісове та рибне господарство	19 261	13,3%
Операції з нерухомим майном	10 285	7,1%
Транспорт, складське господарство	7 258	5,0%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	5 521	3,8%
Фінансова та страхова діяльність	3 923	2,7%
Добування сирої нафти та природного газу	2 325	1,6%
Телекомунікації (електрозв'язок)	2 290	1,6%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	2 178	1,5%
Інші галузі	31 599	21,8%
Всього	**144 783**	**100%**

[66] Оскільки у офіційній статистиці відсутня інформація про споживчі витрати працівників кожної окремої галузі, було зроблено припущення, що структура споживчих витрат працівників видобувних галузей відповідає структурі споживчих витрат населення України в цілому. Тому галузева структура опосередкованого впливу всіх видобувних галузей однакова.

3.2 Внесок у ВВП України

Внесок видобувних галузей у ВВП (додана вартість) являє собою різницю між вартістю всієї продукції, яку виробляють видобувні компанії, і їх витратами на закупівлю товарів та послуг у інших компаній. Показник ВВП включає тільки вартість кінцевої продукції і оцінює додатково створену вартість. Таким чином виключається подвійний рахунок вартості проміжних товарів, що використовуються для виробництва інших товарів. Показник внеску у ВВП є найточнішим індикатором економічної ролі видобувних галузей, він дає об'єктивніші результати, порівняно з показником внеску у випуск товарів і послуг.

У 2017 році повний внесок видобувних галузей у ВВП України становив **344,0 млрд грн.** Прямий внесок у ВВП, згенерований безпосередньо діяльністю самих видобувних компаній, склав **201,6 млрд грн** у 2017 році. У 2018 році повний внесок видобувних галузей у ВВП дорівнював **436,3 млрд грн**, з них прямий внесок - **236,5 млрд грн**.

Варто звернути увагу на частку галузі видобування сирої нафти та природного газу у повному внеску всіх видобувних галузей у ВВП, яка становить 32,0% і є більшою, ніж частка цієї ж галузі у повному внеску видобувних галузей у випуск товарів і послуг (24,5%). В той же час, частка галузі видобування металевих руд та інших корисних копалин помітно менша у структурі повного внеску у ВВП (38,6%), ніж у структурі повного внеску у випуск товарів і послуг (40,4%). Так само, доля двох інших досліджуваних галузей дещо зменшилась. Це свідчить про відносно більшу ефективність діяльності компаній галузі видобування сирої нафти та природного газу і їх здатність генерувати додаткову вартість, у порівнянні з іншими видобувними галузями. Крім того, відносно висока частка галузі видобування сирої нафти та природного газу у структурі повного внеску у ВВП відображає високе податкове навантаження на неї, порівняно з іншими видобувними галузями.

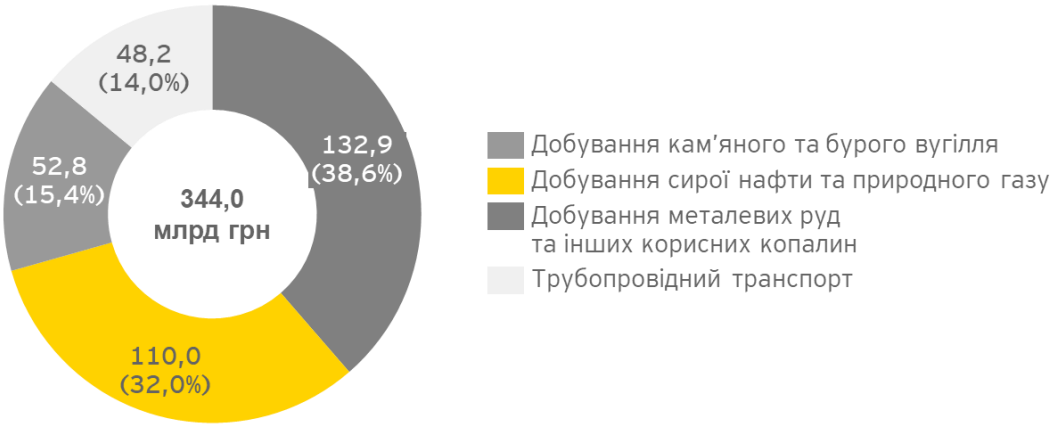

Малюнок 3-3: Повний внесок видобувних галузей у ВВП України у 2017 р.

У 2018 році у структурі повного внеску видобувних галузей на три досліджувані галузі, такі як добування кам'яного та бурого вугілля, сирої нафти та природного газу, металевих руд та інших корисних копалин, разом припадало 89,5%, а на галузь трубопровідного транспорту - 10,5%. Через відсутність дезагрегованих даних Держстату неможливо дослідити внесок окремо кожної галузі з видобувних галузей у 2018 році[67]. Тому результати аналізу повного внеску за 2018 рік наводяться в розрізі двох галузей:

- (1) добувна промисловість і розроблення кар'єрів[68] (ця галузь є укрупненою і об'єднує в собі галузь добування кам'яного та бурого вугілля, галузь добування сирої нафти та природного газу і галузь добування металевих руд та інших корисних копалин;
- (2) трубопровідний транспорт.

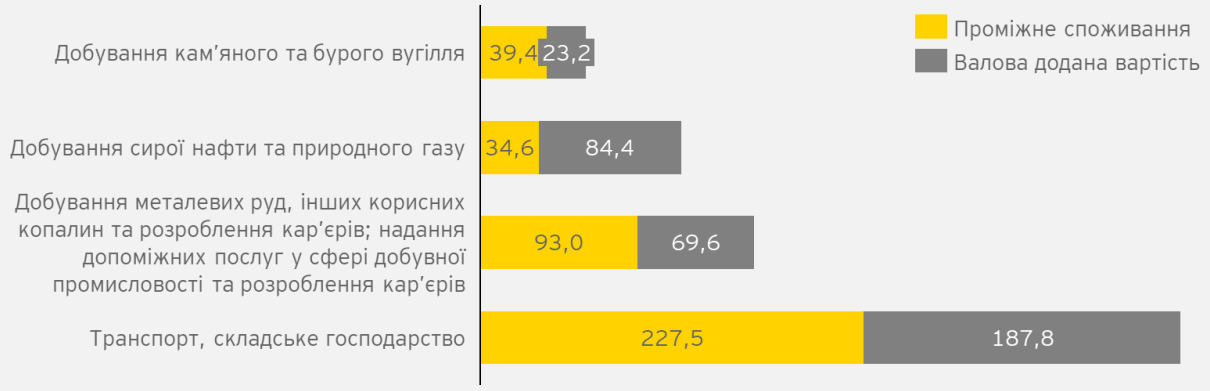

Структура випуску товарів і послуг досліджуваних галузей у 2017 році (млрд грн)

У системі національних рахунків випуск становить вартість всіх товарів і послуг, вироблених підприємствами-резидентами. Цей показник використовується для аналізу економічного становища, хоча він не зовсім точно дає зрозуміти обсяги економічної діяльності, оскільки включає в себе подвійний рахунок - вартість матеріалів, ресурсів, послуг, що використовуються для виробництва інших товарів і послуг (проміжне споживання). Показник валової доданої вартості є більш точним, оскільки він виключає проміжне споживання і дорівнює вартості всіх вироблених кінцевих товарів і послуг. Тобто валова додана вартість дорівнює різниці між випуском і проміжним споживанням.

На діаграмі наведений випуск кожної з досліджуваних галузей (в основних цінах), що складається з проміжного споживання і валової доданої вартості. Можна побачити, що тільки для галузі добування сирої нафти та природного газу обсяг валової доданої вартості більший, ніж обсяг проміжного споживання. Це вказує на більшу «маржинальність» галузі, або її здатність, у порівнянні з трьома іншими, генерувати додану вартість для економіки, що було зазначено вище.

[67] Згідно з інформацією Держстату, дані за 2018 рік, необхідні для моделювання повного внеску в економіку (таблиця «витрати-випуск») з деталізацією за видами економічної діяльності буде доступна 30.12.2019 року. Детальніше в розділі «Календар оприлюднення статистичної інформації Держстату на 2019 рік» на сайті Держстату, www.ukrstat.gov.ua/.

[68] Згідно з КВЕД-2010 «Добувна промисловість і розроблення кар'єрів» (код КВЕД B05-09) об'єднує три з досліджуваних галузей: добування кам'яного та бурого вугілля (код КВЕД - B05); добування сирої нафти та природного газу (код КВЕД - B06); добування металевих руд, інших корисних копалин та розроблення кар'єрів; надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів (код КВЕД - B07-B09).

Таблиця 3.7: Внесок видобувних галузей у ВВП України у 2017-2018 рр.

Галузь	Прямий внесок, млн грн	Непрямий і опосередкований внесок, млн грн	Повний внесок, млн грн	Доля повного внеску у ВВП
2017 рік				
Добування кам'яного та бурого вугілля	23 196,0	29 642,0	52 838,0	1,8%
Добування сирої нафти та природного газу	84 420,0	25 608,9	110 028,9	3,7%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	69 554,0	63 316,1	132 870,1	4,5%
Трубопровідний транспорт	24 452,8	23 767,5	48 220,3	1,6%
Всього	**201 622,8**	**142 334,5**	**343 957,4**	**11,5%**
2018 рік				
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	213 258,0	177 115,1	390 373,1	11,0%
Трубопровідний транспорт	23 278,9	22 626,5	45 905,4	1,3%
Всього	**236 536,9**	**199 741,6**	**436 278,5**	**12,3%**

Частка прямого внеску видобувних галузей у ВВП країни, тобто частка тієї доданої вартості, що створена безпосередньо видобувними компаніями, дає тільки часткове уявлення про їх роль в економіці і позицію серед інших галузей. Тоді, коли доля прямого внеску у ВВП України становила 6,8% від загального ВВП України у 2017 році (ВВП України становило 2 983,9 млрд грн), то доля повного внеску видобувних галузей у ВВП досягнула 11,5%. У 2018 році доля прямого внеску видобувних галузей у ВВП України (3 558,7 млрд грн) дорівнювала 6,6%, а доля повного внеску - 12,3%.

Мультиплікатор ВВП досліджуваних галузей

В середньому, 1 грн ВВП, створено у досліджуваних галузях, генерує в економіці України додаткові 1,87 грн ВВП.

Структура повного внеску видобувних галузей у ВВП подібна до структури повного внеску у випуск товарів і послуг. Для видобувних галузей характерна висока частка прямого внеску, найбільша вона для галузі добування сирої нафти та природного газу. В результаті діяльності з добування кам'яного та бурого вугілля, на 1 гривню доданої вартості в інших галузях економіки створюється додаткові **2,28 грн** доданої вартості. Це найвищий показник

мультиплікатора ВВП у видобувному секторі. Аналогічний показник для галузі трубопровідного транспорту становить **1,97 грн** доданої вартості в інших галузях, для галузі добування металевих руд та інших корисних копалин - **1,91 грн**, для галузі добування сирої нафти та природного газу - **1,30 грн**.

Непрямий внесок у ВВП і у випуск товарів і послуг всіх досліджуваних галузей більший, ніж опосередкований внесок. Це означає, що видобувні галузі здійснюють свій вплив на інші сектори економіки в основному за рахунок здійснення закупівель на внутрішньому ринку (непрямий внесок), а вплив на економіку за рахунок споживчих витрат працівників видобувних компаній (опосередкований внесок) є порівняно меншим.

Малюнок 3-4: Структура повного внеску видобувних галузей у ВВП України у 2017-2018 рр. (млрд грн)

В загальному, галузева структура непрямого внеску видобувних галузей у ВВП України подібна до галузевої структури внеску у випуск товарів і послуг. Торгівля і ремонт автотранспорту («Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» - код КВЕД G45-G47) та енергетика («Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» - код КВЕД D35) є одними з найбільших отримувачів вигоди від діяльності видобувних галузей. Хоча порівняно зі внеском у випуск товарів і послуг, у структурі внеску у ВВП частка галузі торгівлі і ремонту автотранспорту дещо збільшилась (у структурі внеску у випуск її частка складала від 17,5% до 9,3%, а у структурі внеску у ВВП - від 19,2% до 11,8%) тоді як частка енергетики зменшилась (у структурі внеску у випуск - від 27,3% до 5,8%, а у структурі внеску у ВВП - від 21,6% до 3,9%). Це свідчить про загалом вищі норми прибутковості у галузі торгівлі і ремонту автотранспорту, ніж енергетики в Україні у досліджуваний період. Відповідно, закупки товарів та послуг у таких галузей генерують більше доданої вартості.

Таблиця 3.8: Галузева структура непрямого внеску галузі добування кам'яного та бурого вугілля у ВВП у 2017 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі добування кам'яного та бурого вугілля у ВВП	
	млн грн	%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	3 442	21,6%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2 060	12,9%
Фінансова та страхова діяльність	1 627	10,2%
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	1 014	6,4%
Добування сирої нафти та природного газу	912	5,7%
Транспорт, складське господарство	777	4,9%
Операції з нерухомим майном	725	4,5%
Добування кам'яного та бурого вугілля	712	4,5%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	680	4,3%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	528	3,3%
Інші	3 479	21,8%
Всього	**15 956**	**100%**

Таблиця 3.9: Галузева структура непрямого внеску галузі добування сирої нафти та природного газу у ВВП у 2017 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі добування сирої нафти та природного газу у ВВП	
	млн грн	%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	3 205	19,2%
Добування сирої нафти та природного газу	2 522	15,1%
Операції з нерухомим майном	2 119	12,7%
Фінансова та страхова діяльність	1 813	10,8%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	1 480	8,9%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	830	5,0%
Транспорт, складське господарство	658	3,9%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	649	3,9%
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	450	2,7%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	400	2,4%
Інші	2 591	15,5%
Всього	**16 716**	**100%**

Таблиця 3.10: Галузева структура непрямого внеску галузі добування металевих руд та інших корисних копалин у ВВП у 2017 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі добування металевих руд та інших корисних копалин у ВВП	
	млн грн	%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	8 337	19,1%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	5 501	12,6%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	5 146	11,8%
Транспорт, складське господарство	4 221	9,7%
Добування сирої нафти та природного газу	4 143	9,5%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	2 191	5,0%
Фінансова та страхова діяльність	1 574	3,6%
Операції з нерухомим майном	1 529	3,5%
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	1 383	3,2%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1 291	3,0%
Інші	8 321	19,1%
Всього	**43 636**	100%

Таблиця 3.11: Галузева структура непрямого внеску галузі трубопровідного транспорту у ВВП у 2017-2018 рр.

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі трубопровідного транспорту у ВВП, млн грн	
	2017 рік	2018 рік
Добування сирої нафти та природного газу	2 466	2 348
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2 187	2 082
Транспорт, складське господарство	1 361	1 295
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1 152	1 096
Фінансова та страхова діяльність	900	857
Операції з нерухомим майном	870	828
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	843	803
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	599	570
Добування металевих руд та інших корисних копалин	413	393
Виробництво інших транспортних засобів	362	345
Інші	2 626	2 500
Всього	**13 779**	**13 118**

Таблиця 3.12: Галузева структура непрямого внеску галузі добувної промисловості і розроблення кар'єрів у ВВП у 2018 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі добувної промисловості і розроблення кар'єрів у ВВП	
	млн грн	%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	23 207	21,6%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	13 887	12,9%
Фінансова та страхова діяльність	10 971	10,2%
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	6 834	6,4%
Добування сирої нафти та природного газу	6 146	5,7%
Транспорт, складське господарство	5 235	4,9%
Операції з нерухомим майном	4 888	4,5%
Добування кам'яного та бурого вугілля	4 800	4,5%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	4 588	4,3%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	3 560	3,3%
Інші	23 455	21,8%
Всього	**107 571**	**100%**

Галузева структура опосередкованого внеску у ВВП майже така сама, як структура опосередкованого внеску у випуск товарів і послуг. Частка галузі торгівлі і ремонту автотранспорту («Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» - код КВЕД G45-G47) становила у 2017 році 28,9%, тоді як у структурі внеску у випуск - 24,4%, частка галузі сільського господарства («Сільське, лісове та рибне господарство» - код КВЕД A01-A03) - 13,4% (у структурі внеску у випуск - 13,3%). Частка галузі «Операції з нерухомістю» (код КВЕД L68) становила 12,3% і збільшилась у порівняні з внеском у випуск (7,1%), а частка галузі виробництва харчових продуктів («Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів» - код КВЕД C10-C12) склала 7,5%, що менше, ніж у структурі внеску у випуск (17,2%).

Джерелом опосередкованого впливу видобувних галузей на інші сектори економіки є споживчі витрати працівників видобувних компаній, тому його галузева структура залежить від споживчих переваг населення. Відмінність галузевої структури опосередкованого внеску видобувних галузей у ВВП від галузевої структури внеску у випуск товарів і послуг пояснюється різницею у прибутковості і здатності генерувати додану вартість тими галузями, що задовольняють споживчі потреби працівників видобувних компаній.

Таблиця 3.13: Галузева структура опосередкованого внеску видобувних галузей у ВВП України у 2017-2018 рр.

Галузь (за КВЕД-2010)	Опосередкований внесок видобувних галузей у ВВП, млн грн	
	2017 рік	2018 рік
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	15 117	22 873
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	6 998	10 588
Фінансова та страхова діяльність	6 446	9 753
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	3 911	5 917
Добування сирої нафти та природного газу	2 853	4 317
Транспорт, складське господарство	2 291	3 466
Операції з нерухомим майном	1 453	2 199
Добування кам'яного та бурого вугілля	1 433	2 169
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	1 116	1 688
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	948	1 435
Інші	9 681	14 648
Всього	**52 248**	**79 053**

3.3 Внесок в зайнятість населення

Компанії видобувних галузей створюють робочі місця і наймають співробітників, здійснюючи цим прямий внесок у зайнятість населення. Крім цього, в результаті закупівель товарів та послуг на внутрішньому ринку, видобувні компанії підтримують зайнятість у своїх постачальників і можуть стимулювати створення нових робочих місць (непрямий внесок). Також, співробітники видобувних компаній через свої споживчі витрати поширюють ефект на ті галузі, які виробляють відповідні споживчі товари і послуги, і тим самим підтримують зайнятість в цих галузях економіки (опосередкований вплив).

За даними Держстату, кількість зайнятих у видобувних галузях у 2017 році становила 244,2 тис. осіб (прямий внесок). Найбільша кількість занятих серед видобувних галузей припадає на галузь добування кам'яного та бурого вугілля - 87,0 тис. осіб (35,6%) і добування металевих руд та інших корисних копалин - 84,2 тис. осіб (34,5%)[69].

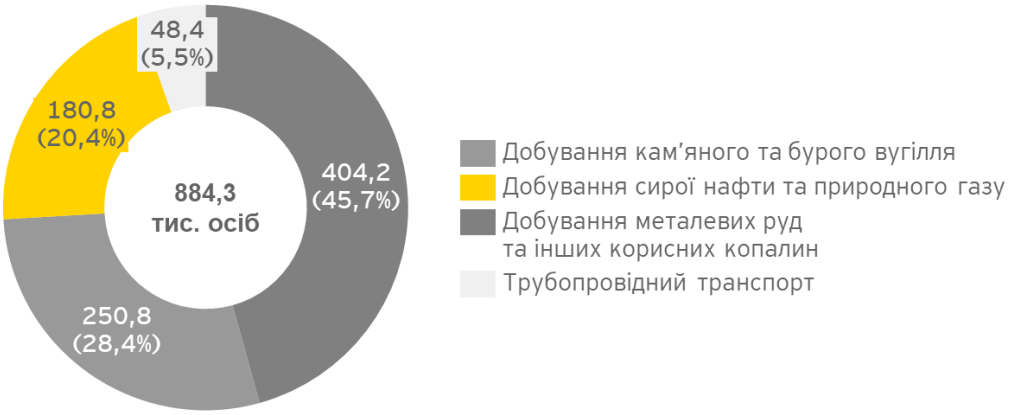

Малюнок 3-5: Повний внесок видобувних галузей у зайнятість населення України в 2017 р.

З урахуванням непрямого і опосередкованого внесків, повний внесок видобувних галузей у зайнятість в 2017 році становив 884,3 тис. осіб. У структурі повного внеску найбільша частка припадає на галузь добування металевих руд та інших корисних копалин - 45,7% (404,2 тис. осіб), на другому місці галузь добування кам'яного та бурого вугілля - 28,4% (250,8 тис. осіб), на третьому місці добування сирої нафти та природного газу - 20,4% (180,8 тис. осіб). Те, що частка галузі добування металевих руд та інших корисних копалин у повному внеску вища, ніж у прямому внеску, свідчить про її відносно більшу здатність генерувати додаткові робочі місця в інших галузях економіки. У 2018 році повний внесок видобувних галузей у занятість становив 877,6 тис. осіб, з них на добувну промисловість і розроблення кар'єрів (об'єднує галузь добування кам'яного та бурого вугілля, добування сирої нафти та природного газу, добування

[69] У зв'язку з відсутністю офіційної детальної інформації щодо зайнятості окремо в кожній з досліджуваних галузей (крім трубопровідного транспорту), для моделювання повного внеску ці дані були дезагреговані на основі офіційної інформації про фонд оплати праці та середньомісячну заробітну плати у досліджуваних галузях.

металевих руд та інших корисних копалин) припадало 94,5%, а на галузь трубопровідного транспорту - 5,5%.

У 2017 році кількість занятого населення в Україні, згідно з даними Держстату, становила 16,2 млн осіб. Доля прямого внеску видобувних галузей в загальній кількості зайнятих в Україні у 2017 році склала 1,5%, а повного внеску - 5,5%. У 2018 році доля повного внеску видобувних галузей в зайнятість від загальної кількості зайнятого населення в Україні (16,4 млн осіб) дорівнювала 5,4%.

Таблиця 3.14: Доля повного внеску видобувних галузей у загальній зайнятості населення України у 2017-2018 рр.

Галузь	Прямий внесок, осіб	Непрямий і опосередкований внесок, осіб	Повний внесок, осіб	Доля повного внеску в загальній зайнятості
2017 рік				
Добування кам'яного та бурого вугілля	87 002,4	163 843,7	250 846,0	1,6%
Добування сирої нафти та природного газу	49 271,0	131 533,3	180 804,3	1,1%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	84 226,7	319 954,5	404 181,1	2,5%
Трубопровідний транспорт	23 744,0	24 675,8	48 419,8	0,3%
Всього	**244 244,0**	**640 007,2**	**884 251,2**	**5,5%**
2018 рік				
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів[70]	219 180,9	610 165,4	829 346,3	5,1%
Трубопровідний транспорт	23 661,0	24 589,5	48 250,5	0,3%
Всього	**242 841,9**	**634 754,9**	**877 596,8**	**5,4%**

На відміну від структури повного внеску видобувних галузей у випуск товарів і послуг та у ВВП, для внеску у зайнятість населення характерна більша частка непрямого і опосередкованого внеску, відповідно вищі значення мультиплікатора зайнятості. Тобто ефект з точки зору спроможності підтримувати і створювати робочі місця для постачальників і підрядників та інших галузей економіки, що обслуговують споживчі потреби працівників видобувних компаній, більший, ніж ефект з точки зору генерування додаткового доходу (випуску) і доданої вартості (ВВП). Така особливість характерна для капіталомістких галузей, де на відносно меншу кількість працівників припадає великий обсяг випуску, інвестицій та закупівель.

*«В 2017 році було створено **884,3 тис. робочих місць** за рахунок прямого, непрямого та опосередкованого впливу видобувних галузей»*

[70] У зв'язку з відсутністю офіційної інформації щодо зайнятості у видобувних галузях у 2018 році, для моделювання повного внеску було застосовано метод екстраполяції на основі даних про зайнятість у промисловості за 2018 рік.

Найбільша частка непрямого і опосередкованого внеску в зайнятість спостерігається для галузі добування металевих руд та інших корисних копалин - 48,1% припадає на непрямий внесок і 31,0% на опосередкований. На другому місці знаходиться галузь добування сирої нафти та природного газу - 41,4% припадає на непрямий внесок і 31,3% на опосередкований.

Мультиплікатор зайнятості досліджуваних галузей

В середньому, на 1 зайнятого у досліджуваних галузях припадає додаткові 3,35 робочі місця в інших галузях економіки України.

Таким чином, значення мультиплікатора зайнятості, що показує скільки додаткових робочих місць в економіці припадає на одне робоче місця в видобувній галузі, найвище для галузі добування металевих руд та інших корисних копалин і становить 4,80 робочих місць. Аналогічний показник для галузі добування сирої нафти та природного газу дорівнює 3,67 робочих місць, для галузі добування кам'яного та бурого вугілля - 2,88, для трубопровідного транспорту - 2,04.

Малюнок 3-6: Структура повного внеску видобувних галузей у зайнятість населення України у 2017-2018 рр. (тис. осіб)

Частка опосередкованого внеску видобувних галузей у зайнятість у структурі повного внеску є помітно вищою, ніж для показників внеску у випуск і ВВП. Це означає, що через споживчі витрати працівники видобувних компаній підтримують відносно більшу кількість зайнятого

населення у тих галузях економіки, що задовольняють їх споживчі потреби. Це можна пояснити тим, що такі галузі, що виробляють споживчі товари і послуги, переважно є працеємними (наприклад, легка промисловість, торгівля), тобто на одиницю випуску або доданої вартості припадає більша кількість працівників.

За рахунок закупівель компаній видобувних галузей найбільше підтримується зайнятість у таких галузях економіки як «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» (код КВЕД G45-G47) - від 36,8% до 22,7%; «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» (код КВЕД D35) - від 17,0% до 3,3%; «Транспорт, складське господарство» (код КВЕД H49-H52) - від 10,9% до 4,4%; «Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування; діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження» (код КВЕД M69-M71) - від 10,9% до 4,9%.

В загальному, в галузевій структурі непрямого внеску у зайнятість лідирують такі ж галузі економіки, що і в галузевій структурі непрямого внеску у випуск і ВВП, хоча є відмінності в частках цих галузей. Ця різниця пояснюється різним рівнем працеємності галузей, що отримують вигоду від діяльності видобувних компаній. Якщо видобувні компанії здійснюють закупівлі у галузей з високою працеємністю, то ефект для таких галузей з точки зору підтримки зайнятості в них буде більшим, ніж для більш капіталомістких галузей. Наприклад, частка галузі торгівлі в галузевій структурі непрямого внеску у зайнятість вища, ніж у структурі внеску у випуск і ВВП, оскільки така діяльність потребує залучення великої кількості людського ресурсу.

Таблиця 3.15: Галузева структура непрямого внеску галузі добування кам'яного та бурого вугілля в зайнятість у 2017 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі добування кам'яного та бурого вугілля в зайнятість	
	осіб	%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	17 714	23,1%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	13 034	17,0%
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	5 522	7,2%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	4 435	5,8%
Фінансова та страхова діяльність	4 318	5,6%
Транспорт, складське господарство	3 894	5,1%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	3 759	4,9%
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	2 776	3,6%
Добування кам'яного та бурого вугілля	2 670	3,5%
Надання інших видів послуг	2 231	2,9%
Інші	16 313	21,3%
Всього	**76 667**	**100%**

Таблиця 3.16: Галузева структура непрямого внеску галузі добування сирої нафти та природного газу в зайнятість у 2017 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі добування сирої нафти та природного газу в зайнятість	
	осіб	%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	27 558	36,8%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	8 174	10,9%
Фінансова та страхова діяльність	4 811	6,4%
Будівництво	3 721	5,0%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	3 361	4,5%
Транспорт, складське господарство	3 300	4,4%
Операції з нерухомим майном	3 115	4,2%
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	2 474	3,3%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	2 457	3,3%
Сільське, лісове та рибне господарство	1 532	2,0%
Інші	14 387	19,2%
Всього	**74 890**	**100%**

Таблиця 3.17: Галузева структура непрямого внеску галузі добування металевих руд та інших корисних копалин в зайнятість у 2017 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі добування металевих руд та інших корисних копалин в зайнятість	
	осіб	%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	44 252	22,7%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	31 565	16,2%
Транспорт, складське господарство	21 168	10,9%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	12 103	6,2%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	10 840	5,6%
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	8 271	4,3%
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	7 034	3,6%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	6 662	3,4%
Будівництво	5 333	2,7%
Добування кам'яного та бурого вугілля	4 709	2,4%
Інші	42 660	21,9%
Всього	**194 597**	**100%**

Таблиця 3.18: Галузева структура непрямого внеску галузі трубопровідного транспорту в зайнятість у 2017-2018 рр.

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі трубопровідного транспорту в зайнятість, осіб	
	2017 рік	2018 рік
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	3 641	3 628
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1 371	1 366
Транспорт, складське господарство	1 321	1 317
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	844	841
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	641	639
Будівництво	500	498
Фінансова та страхова діяльність	463	461
Виробництво інших транспортних засобів	301	300
Добування сирої нафти та природного газу	279	278
Сільське, лісове та рибне господарство	272	271
Інші	2 724	2 715
Всього	**12 357**	**12 313**

Таблиця 3.19: Галузева структура непрямого внеску галузі добувної промисловості і розроблення кар'єрів в зайнятість у 2018 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі добувної промисловості і розроблення кар'єрів в зайнятість	
	осіб	%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	79 534	23,1%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	58 520	17,0%
Транспорт, складське господарство	24 794	7,2%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	19 913	5,8%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	19 386	5,6%
Будівництво	17 484	5,1%
Фінансова та страхова діяльність	16 878	4,9%
Виробництво інших транспортних засобів	12 465	3,6%
Добування сирої нафти та природного газу	11 990	3,5%
Сільське, лісове та рибне господарство	10 019	2,9%
Інші	73 246	21,3%
Всього	**344 229**	**100%**

Як і для попередніх двох показників (внесок у випуск і ВВП), в структурі опосередкованого внеску видобувних галузей лідерами залишаються такі галузі як «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» (код КВЕД G45-G47), «Сільське, лісове та рибне господарство» (код КВЕД A01-A03), «Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів» (код КВЕД C10-C12). Частка внеску у торгівлю і сільське господарство у структурі

внеску у зайнятість більша, ніж у структурі внеску у випуск товарів та послуг і ВВП, що вказує на більшу працеємність цих галузей, оскільки на одиницю вартості випущеної ними продукції припадає більша кількість працівників.

Таблиця 3.20: Галузева структура опосередкованого внеску видобувних галузей в зайнятість населення України у 2017-2018 рр.

Галузь (за КВЕД-2010)	Опосередкований внесок видобувних галузей в зайнятість, осіб	
	2017 рік	2018 рік
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	109 467	108 190
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	55 457	54 810
Транспорт, складське господарство	14 727	14 556
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	12 049	11 908
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	10 164	10 045
Будівництво	7 977	7 884
Фінансова та страхова діяльність	7 529	7 441
Виробництво інших транспортних засобів	6 722	6 643
Добування сирої нафти та природного газу	6 707	6 629
Сільське, лісове та рибне господарство	6 451	6 375
Інші	44 246	43 730
Всього	**281 496**	**278 212**

3.4 Внесок в оплату праці (доходи)

Створюючи робочі місця і виплачуючи заробітну плату, видобувні компанії забезпечують своїх працівників доходом (прямий внесок), який вони можуть витрачати на задоволення своїх потреб і тим самим поширювати ефект від діяльності видобувних компаній на інші галузі (опосередкований внесок). Крім цього, через здійснення закупівель на внутрішньому ринку видобувні компанії підтримують спроможність своїх постачальників і підрядників виплачувати заробітні плати їхнім працівникам (непрямий внесок).

У 2017 році фонд оплати праці видобувних галузей становив **55,6 млрд грн** - це їх прямий внесок в трудові доходи населення. Враховуючи ефект, який створюється за рахунок закупівель видобувних компаній і споживчих витрат їх працівників, повний внесок дорівнював **108,5 млрд грн.** У 2018 році повний внесок в оплату праці склав **136,6 млрд грн**, що на 25,8% більше, ніж у 2017 році (в номінальних показниках), з них прямий внесок - **70,3 млрд грн**.

Структура повного внеску видобувних галузей в оплату праці співвідносна з структурою їх внеску в зайнятість - найбільша частка у 2017 році припадала на галузь добування металевих руд та інших корисних копалин (43,3% у 2017 році) і добування кам'яного та бурого вугілля (30,1% у 2017 році). У 2018 році частка добувної промисловості і розроблення кар'єрів (об'єднує галузь добування кам'яного та бурого вугілля, добування сирої нафти та природного газу, добування металевих руд та інших корисних копалин) становила 93,6% повного внеску в оплату праці, а галузі трубопровідного транспорту - 6,4%.

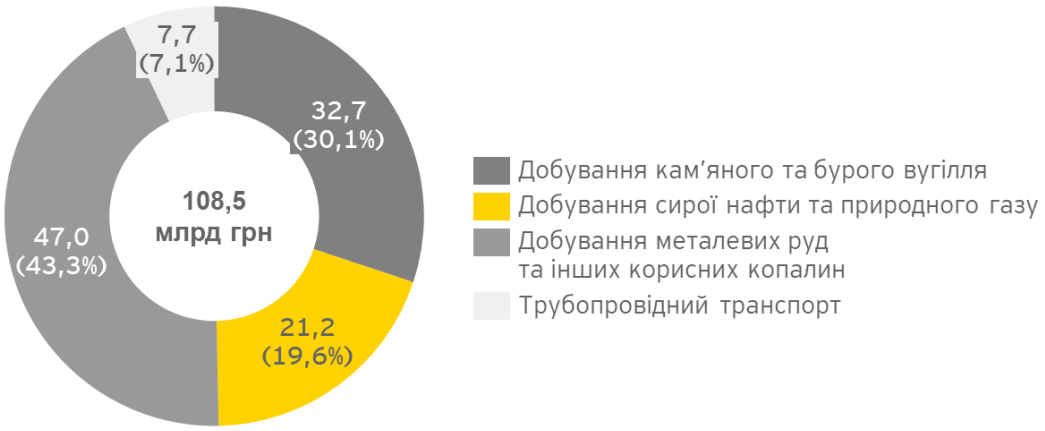

Малюнок 3-7: Повний внесок видобувних галузей в оплату праці (доходи) в Україні в 2017 р.

Повний внесок видобувних галузей у оплату праці становив 9,3% від загального показника оплати праці в Україні у 2017 році, з яких найбільший внесок припадав на галузь добування металевих руд та інших корисних копалин (4,0%) і добування кам'яного та бурого вугілля

(2,8%). У 2018 році доля повного внеску видобувних галузей в оплату праці з загальному обсязі оплати праці в Україні майже не змінилась і дорівнювала 9,2%.

Таблиця 3.21: Доля повного внеску видобувних галузей у загальному обсязі оплати праці в Україні у 2017-2018 рр.

Галузь	Прямий внесок, млн грн	Непрямий і опосередкований внесок, млн грн	Повний внесок, млн грн	Доля повного внеску в загальному обсязі оплати праці
2017 рік				
Добування кам'яного та бурого вугілля	19 913,0	12 762,8	32 675,8	2,8%
Добування сирої нафти та природного газу	11 451,0	9 780,2	21 231,2	1,8%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	19 575,0	27 411,9	46 986,9	4,0%
Трубопровідний транспорт	4 621,0	3 035,1	7 656,1	0,7%
Всього	**55 560,0**	**52 990,0**	**108 549,9**	**9,3%**
2018 рік				
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	65 032,0	62,763.9	127,795.9	8,7%
Трубопровідний транспорт	5 296,5	3 478,8	8 775,4	0,6%
Всього	**70 328,5**	**66 242,7**	**136 571,3**	**9,2%**

Доля прямого внеску в оплату праці перевищує 50% для трьох з досліджуваних галузей, крім галузі добування металевих руд та інших корисних копалин (41,7%). Це відрізняється від структури повного внеску у зайнятість, де частка непрямого і опосередкованого внеску була більшою, ніж прямого. Тобто видобувні галузі здійснюють свій внесок у трудові доходи населення більшою мірою за рахунок власних співробітників і їх оплати праці, ніж за рахунок закупівель і споживчих витрат співробітників. Одним з можливих пояснень переважання прямого внеску у трудові доходи населення є те, що згідно з офіційною статистичною інформацією, середньомісячна заробітна плата в досліджуваних галузях

Мультиплікатор трудових доходів досліджуваних галузей

В середньому, на 1 грн оплати праці в досліджуваних галузях припадає **1,89 грн** оплати праці в інших галузях економіки України.

перевищує середню в Україні, отже ефект від оплати праці власних працівників видобувних компаній буде більшим, ніж від оплати праці працівників компаній-постачальників.

Мультиплікатор трудових доходів найбільший для галузі добування металевих руд та інших корисних копалин:на одну гривню оплати праці в цій галузі припадає 2,40 грн оплати праці в інших галузях економіки. Аналогічний показник для галузі добування сирої нафти і природного газу - 1,85 грн, для галузі трубопровідного транспорту - 1,66 грн, для галузі добування кам'яного і бурого вугілля - 1,64 грн.

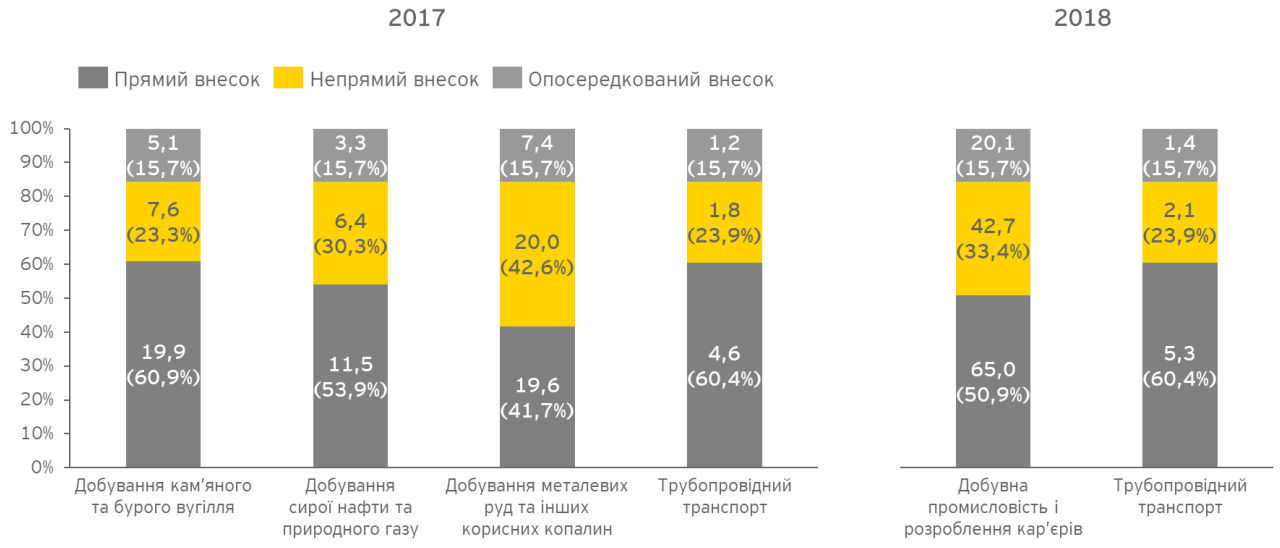

Малюнок 3-8: Структура повного внеску видобувних галузей в оплату праці в Україні у 2017 році (млрд грн)

У галузевій структурі непрямого внеску видобувних галузей в оплату праці, як і для внеску в випуск, ВВП і зайнятість, що розглядались в попередніх розділах, переважають такі галузі як «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» (код КВЕД D35) - від 22,8% до 5,1%, «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» (код КВЕД G45-G47) - від 18,6% до 9,6%, «Транспорт, складське господарство» (код КВЕД H49-H52) - від 14,0% до 6,0%. При цьому варто відмітити, що частки деяких галузей у структурі внеску в оплату праці суттєво вищі, ніж для внеску у зайнятість. Зокрема доля галузі «Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування; діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження» (код КВЕД M69-M71) становить від 14,7% до 5,7% у структурі внеску видобувних галузей у трудові доходи (від 10,9% до 5,2% у структурі внеску у зайнятість), а доля «Фінансова та страхова діяльність» (код КВЕД) складає від 12,9% до 3,6% (від 6,4% до 2,1% у структурі внеску у зайнятість). Більший ефект для цих галузей з точки зору підтримки їхньої спроможності виплачувати заробітні плати своїм працівникам можна частково пояснити тим, що згідно з даними Держстату, середньомісячна заробітна плата для цих видів економічної діяльності є відносно вищою, у порівнянні з іншими галузями, на які поширюється внесок від діяльності видобувних галузей.

Таблиця 3.22: Галузева структура непрямого внеску галузі добування кам'яного та бурого вугілля в оплату праці у 2017 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі добування кам'яного та бурого вугілля в оплату праці	
	млн грн	%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1 740	22,8%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	769	10,1%
Фінансова та страхова діяльність	744	9,8%
Добування кам'яного та бурого вугілля	611	8,0%
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	563	7,4%
Транспорт, складське господарство	457	6,0%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	437	5,7%
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	340	4,5%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	338	4,4%
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	224	2,9%
Інші	1 400	18,4%
Всього	**7 622**	**100%**

Таблиця 3.23: Галузева структура непрямого внеску галузі добування сирої нафти та природного газу в оплату праці у 2017 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі добування сирої нафти та природного газу в оплату праці	
	млн грн	%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1 196	18,6%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	949	14,7%
Фінансова та страхова діяльність	829	12,9%
Транспорт, складське господарство	387	6,0%
Добування сирої нафти та природного газу	342	5,3%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	328	5,1%
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	303	4,7%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	256	4,0%
Операції з нерухомим майном	237	3,7%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	234	3,6%
Інші	1 378	21,4%
Всього	**6 440**	**100%**

Таблиця 3.24: Галузева структура непрямого внеску галузі добування металевих руд та інших корисних копалин в оплату праці у 2017 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі добування металевих руд та інших корисних копалин в оплату праці	
	млн грн	%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	4 213	21,0%
Транспорт, складське господарство	2 485	12,4%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1 921	9,6%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	1 548	7,7%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	1 406	7,0%
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	1 255	6,3%
Добування кам'яного та бурого вугілля	1 078	5,4%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	827	4,1%
Фінансова та страхова діяльність	720	3,6%
Добування сирої нафти та природного газу	562	2,8%
Інші	4 006	20,0%
Всього	**20 020**	**100%**

Таблиця 3.25: Галузева структура непрямого внеску галузі трубопровідного транспорту в оплату праці у 2017 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі трубопровідного транспорту в оплату праці, млн грн	
	2017 рік	2018 рік
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	262	300
Транспорт, складське господарство	257	295
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	187	214
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	173	199
Фінансова та страхова діяльність	132	152
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	123	141
Добування сирої нафти та природного газу	107	123
Добування кам'яного та бурого вугілля	58	67
Виробництво інших транспортних засобів	55	63
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	45	52
Інші	430	492
Всього	**1 831**	**2 098**

Таблиця 3.26: Галузева структура непрямого внеску галузі добувної промисловості і розроблення кар'єрів в оплату праці у 2018 році

Галузь (за КВЕД-2010)	Непрямий внесок галузі добувної промисловості і розроблення кар'єрів в оплату праці	
	млн грн	%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	9 736	22,8%
Транспорт, складське господарство	4 304	10,1%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4 165	9,8%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	3 421	8,0%
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	3 150	7,4%
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	2 558	6,0%
Добування кам'яного та бурого вугілля	2 443	5,7%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1 901	4.5%
Фінансова та страхова діяльність	1 893	4.4%
Добування сирої нафти та природного газу	1 252	2.9%
Інші	7 836	18.4%
Всього	**42 658**	**100%**

В загальному структура опосередкованого внеску видобувних галузей у оплату праці відповідає структурі внеску в зайнятість - лідерами є такі галузі як оптова та роздрібна торгівля (28,7%), виробництво харчових продуктів (8,7%), транспорт (8,5%), сільське господарство (6,4%).

Таблиця 3.27: Галузева структура опосередкованого внеску видобувних галузей в оплату праці в Україні у 2017-2018 рр.

Галузь (за КВЕД-2010)	Опосередкований внесок видобувних галузей в оплату праці, млн грн	
	2017 рік	2018 рік
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	4 899	6 164
Транспорт, складське господарство	1 490	1 875
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1 458	1 835
Добування металевих руд та інших корисних копалин	1 092	1 374
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів)	910	1 144
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	637	802
Добування кам'яного та бурого вугілля	626	787
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	561	706
Фінансова та страхова діяльність	527	663
Добування сирої нафти та природного газу	489	616
Інші	4 387	5 520
Всього	**17 078**	**21 486**

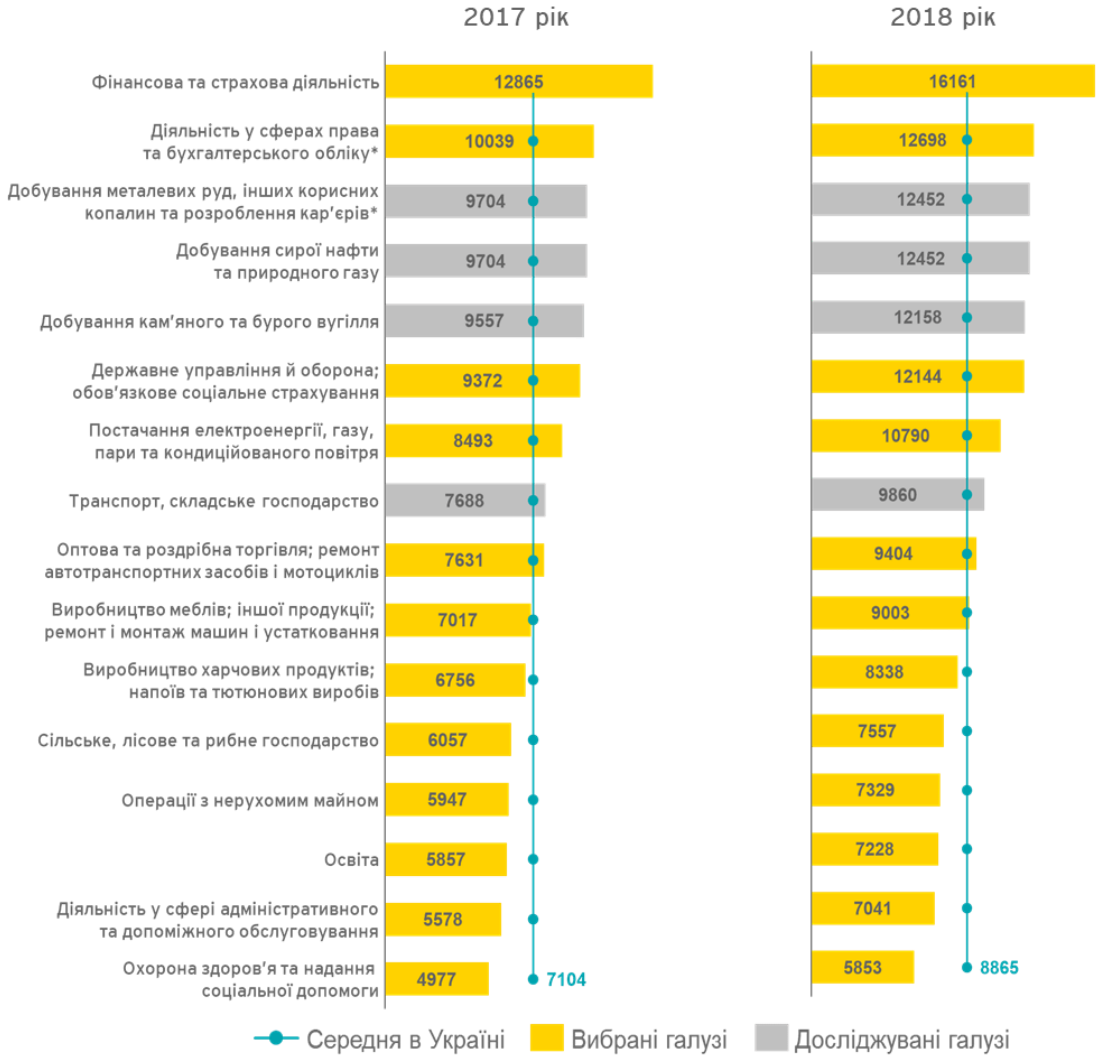

Малюнок 3-9: Середньомісячна заробітна плата в окремих галузях і середня в Україні у 2017-2018 роках (грн)[71,72]

[71] Назви видів економічної діяльності, що позначені *, скорочені для зручності, зокрема: «Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування; діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження» (код КВЕД M69-M71), «Добування металевих руд, інших корисних копалин та розроблення кар'єрів; надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів» (код КВЕД B07-B09).

[72] Статистична інформація Держстату про середньомісячну заробітну плату доступна у розрізі видів економічної діяльності, що частково є більш укрупненими категоріями, в порівнянні з видами економічної діяльності, що наявні в таблиці «витрати-випуск», яка була основою для моделювання внеску видобувних галузей в економіку. Наприклад, згідно з даними Держстату, середньомісячна заробітна плата для галузі «Добувна промисловість і розроблення кар'єрів» (секція B за КВЕД-2010) дорівнювала 9704 грн у 2017 році. Оскільки в цю категорію входять «Добування сирої нафти та природного газу» (код КВЕД B06) і «Добування металевих руд, інших корисних копалин та розроблення кар'єрів; надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів» (код КВЕД B07-B09) і для них окремо відсутня статистична інформація щодо заробітної плати, то вважалось, що середньомісячна заробітна плата для цих підкатегорій така, як і для загальної категорії «Добувна промисловість і розроблення кар'єрів» (секція B за КВЕД-2010).

3.5 Внесок у формування державних фінансів

Сума сплачених податкових платежів до Зведеного бюджету України та ЄСВ видобувними галузями у 2017 році становила 129,1 млрд грн (прямий внесок у формування державних фінансів[73]).

Видобувні галузі через здійснення закупівель на внутрішньому ринку підтримують здатність постачальників і підрядників сплачувати податки (непрямий внесок), а також витрати працівників видобувних компаній поширюють цей ефект на інші галузі економіки, що задовольняють їхні споживчі потреби (опосередкований внесок).

Враховуючи це, повний внесок видобувних галузей у формування державних фінансів у 2017 році дорівнював **169,2 млрд грн**.

Найбільша частка повного внеску серед досліджуваних галузей припадає на галузь добування сирої нафти і природного газу (64,2%), що пов'язано з вищим податковим навантаженням на неї порівняно з іншими видобувними галузями.

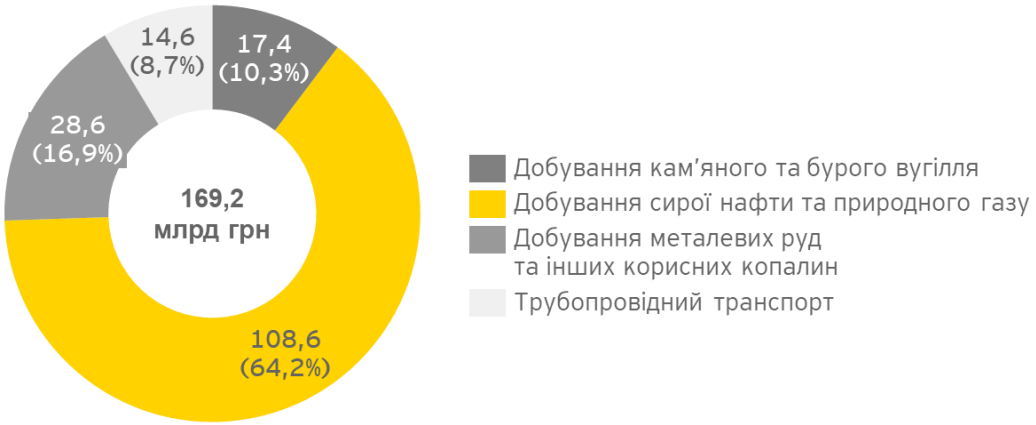

Малюнок 3-10: Повний внесок видобувних галузей у формування державних фінансів у 2017 р.[74]

Доля прямого внеску видобувних галузей у формування державних фінансів, тобто безпосередньо сплачені податкові та інші платежі видобувними компаніями, становили 12,8%

[73] В цьому розділі під внеском в формування державних фінансів мається на увазі внесок видобувних компаній у вигляді сплати податкових надходжень у Зведений бюджет України і сплати ЄСВ, якщо інше не вказано.

[74] Дані про сплачені податкові платежі і ЄСВ компаніями видобувних галузей були отримані від ДФС в розбивці за видами економічної діяльності, що відрізняється від розбивки видів економічної діяльності в таблиці «витрати-випуск», що була основою для моделювання внеску видобувних галузей в економіку України. Тому у цьому розділі, на відміну від інших розділів звіту, досліджувані галузі включають такі види економічної діяльності: «Добування кам'яного та бурого вугілля» включає податки і ЄСВ, сплачені компаніями, що відносяться до галузі «Добування кам'яного вугілля» (код КВЕД - B05.10); «Добування сирої нафти та природного газу» включає податкові платежі і ЄСВ галузі «Добування сирої нафти» (код КВЕД - B06.10) і «Добування природного газу» (код КВЕД - B06.20); «Добування металевих руд та інших корисних копалин» включає податкові платежі і ЄСВ галузі «Добування залізних руд» (код КВЕД - B07.10); «Трубопровідний транспорт» включає податкові платежі АТ «Укртрансгаз» і АТ «Укртранснафта» і ЄСВ галузі «Трубопровідний транспорт» (код КВЕД - H49.50).

від загальних податкових надходжень Зведеного бюджету України та надходжень ЄСВ, а доля повного внеску - 16,8%.

Таблиця 3.28: Доля повного внеску видобувних галузей у загальних податкових надходженнях Зведеного бюджету України і надходженнях ЄСВ у 2017 р.

	Прямий внесок, млн грн	Непрямий і опосередкований внесок, млн грн	Повний внесок, млн грн	Доля повного внеску в загальних податкових надходженнях Зведеного бюджету України і ЄСВ
Добування кам'яного та бурого вугілля	8 053,0	9 390,1	17 443,1	1,7%
Добування сирої нафти та природного газу	101 099,3	7 486,9	108 586,2	10,8%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	10 002,6	18 564,9	28 567,6	2,8%
Трубопровідний транспорт	9 983,8	4 663,3	14 647,1	1,5%
Всього	**129 138,7**	**40 105,2**	**169 243,9**	**16,8%**

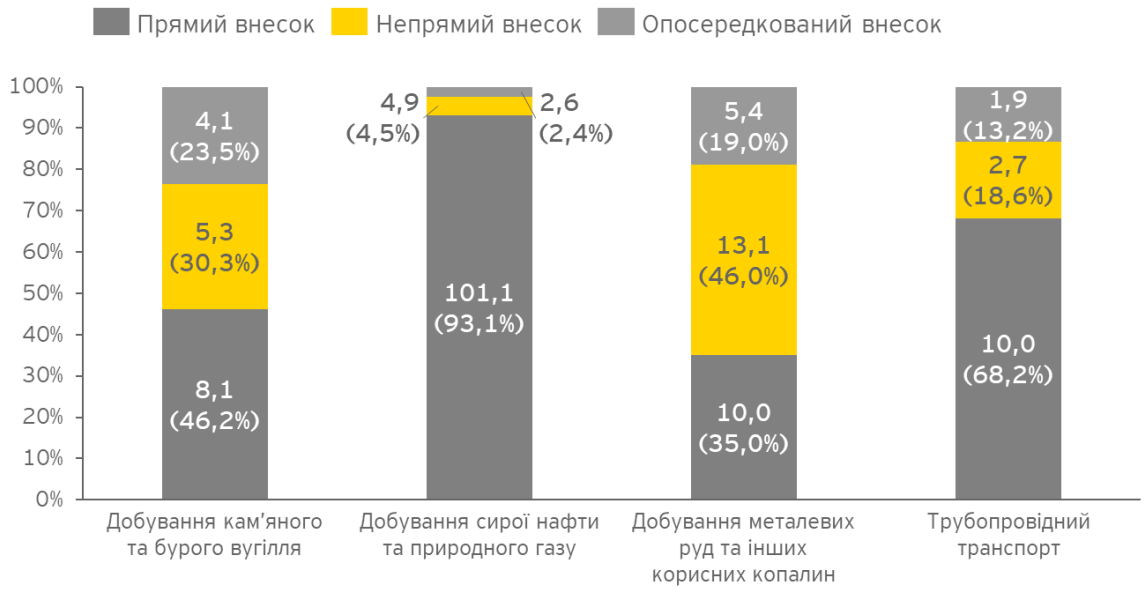

Малюнок 3-11: Структура повного внеску видобувних галузей у формування державних фінансів у 2017 р. (млрд грн)

Доля прямого внеску у формування державних фінансів в структурі повного внеску є найвищою для галузі добування сирої нафти та природного газу (93,1%) і для галузі трубопровідного транспорту (68,2%). Це свідчить про загалом вище податкове навантаження на компанії цих двох галузей у порівнянні з іншими галузями економіки, оскільки безпосередньо сплачені ними податкові та інші платежі перевищують їх непрямий і

опосередкований внесок. Показовим є те, що доля прямого внеску у формування державних фінансів у структурі повного для галузі добування металевих руд та інших корисних копалин є найменшою (35,0%), в порівнянні з іншими досліджуваними галузями, а також є помітно нижчою за долю прямого внеску у повному для показника внеску у ВВП (доля прямого внеску у ВВП цієї галузі становила 52,3%). Це свідчить, про порівняно низьке податкове навантаження на цю галузь.

В середньому, на 1 грн податкових та інших платежів в досліджуваних галузях припадає **1,89 грн** податкових та інших платежів в інших галузях економіки України.

В абсолютному вимірі серед досліджуваних галузей, повний внесок у формування державних фінансів галузі добування сирої нафти і природного газу найбільший за рахунок прямого внеску, тобто податків сплачених безпосередньо нафтогазовими компаніями. В той же час, такі галузі як добування металевих руд та інших корисних копалин і добування кам'яного та бурого вугілля роблять більший внесок у формування державних фінансів за рахунок закупівель товарів і послуг у підрядників і постачальників, що таким чином підтримує здатність інших галузей економіки сплачувати податки у бюджет країни. Відповідно, податковий мультиплікатор для галузі добування металевих руд та інших корисних копалин найбільший, на 1 грн податкових та інших платежів компаній цієї галузі припадало 2,86 грн податкових та інших платежів на користь держави, сплачених компаніями інших галузей економіки. Аналогічний показник для галузі добування кам'яного та бурого вугілля - 2,17 грн, галузі трубопровідного транспорту - 1,47 грн, галузі добування сирої нафти та природного газу - 1,07 грн.

3.6 Внесок в розвиток науки та технологій

Інформація про витрати бізнесу, зокрема видобувних компаній, на наукові дослідження і розробки носить комерційний характер і зазвичай майже не висвітлюється у відкритих джерелах. Одним з нечисленних джерел інформації про активність видобувних компаній у сфері розвитку науки і технологій є дані Держстату про наукову та інноваційну діяльність промислових підприємств[75].

Згідно з даними Держстату, у 2018 році витрати підприємств галузі «Добувна промисловість і розроблення кар'єрів» (код КВЕД - В) на інновації становили 935,8 млн грн, з них 54% або 507,3 млн грн припадали на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення[76]. Більше ніж 90% витрат на інновації здійснювались підприємствами за рахунок власних коштів. Для порівняння, витрати на інновації всіх промислових підприємств[77] дорівнювали 12 180,1 млн грн[78].

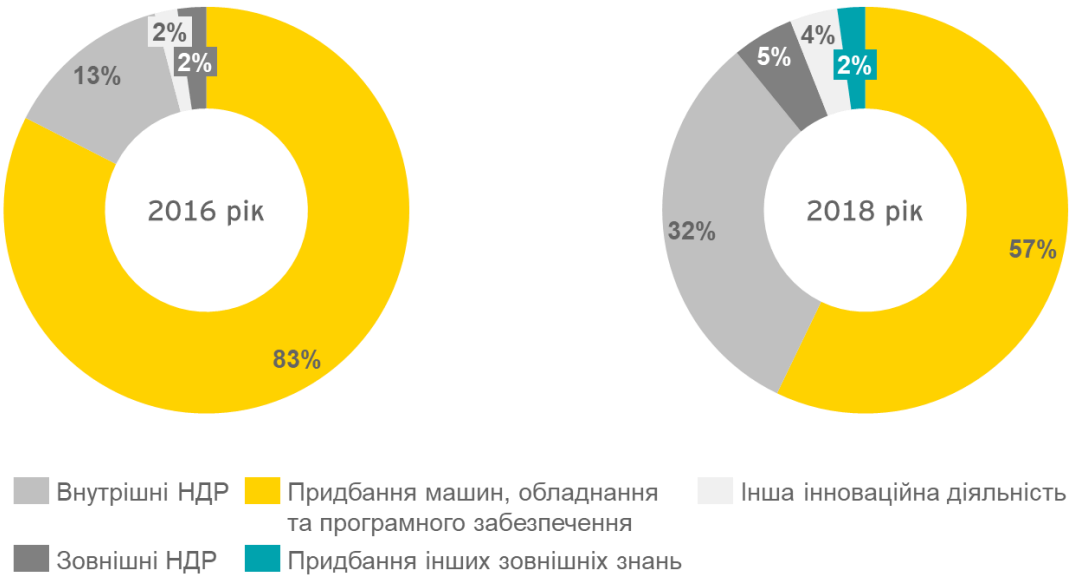

Малюнок 3-12: Структура витрат підприємств, що впроваджували інноваційну продукцію (товари, послуги) та/або технологічні процеси, на інновації за напрямками[79]

[75] Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні», Держстат, 2018 р., http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm

[76] Держстат веде облік витрат на інновації за такими напрямками інноваційної діяльності: внутрішні наукові дослідження і розробки (НДР), зовнішні наукові дослідження і розробки (НДР), припадали на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, придбання інших зовнішніх знань, інше. Дані щодо витрат підприємств галузі «Добувна промисловість і розроблення кар'єрів» (код КВЕД - В) на внутрішні наукові дослідження і розробки, зовнішні наукові дослідження і розробки, придбання інших зовнішніх знань не розкривались з метою захисту конфіденційної інформації.

[77] До промисловості належать такі види економічної діяльності, як «Добувна промисловість і розроблення кар'єрів» (код КВЕД – В), «Переробна промисловість» (код КВЕД – С), «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» (код КВЕД – D), «Водопостачання; каналізація, поводження з відходами» (код КВЕД – Е).

[78] Джерело даних: Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні», Держстат, 2018 р., http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm

[79] Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні», Держстат, 2018 р., http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm

У 2018 році 10 промислових підприємств впроваджували інновації, серед яких 7 підприємств впроваджували нові технологічні процеси і 8 підприємств - інноваційну продукцію (товари, послуги). Структуру витрат підприємств, що впроваджували інновації, за напрямками інноваційної діяльності показано на малюнку вище.

На основі результатів моделювання повного внеску видобувних галузей в економіку України, можна оцінити зокрема і їх роль в розвитку науки та технологій. Видобувні галузі сприяють розвитку науки і технологій через здійснення закупівель на внутрішньому ринку у своїх підрядників та постачальників. Статистично цей вплив проявляється у результатах діяльності галузі «Наукові дослідження та розробки» (код КВЕД - М72).

У 2017 році всі сектори економіки України здійснили закупівлі продукції у галузі наукових досліджень і розробок на суму 5 516 млн грн, з них закупівлі досліджуваних галузей становили 335 млн грн. Таким чином, сумарна частка досліджуваних галузей у загальних закупівлях наукових досліджень та розробок становила 6,07%, з них галузь добування сирої нафти та природного газу - 3,95%; транспорт, складське господарство - 1,11%; добування кам'яного та бурого вугілля - 0,53%; добування металевих руд та інших корисних копалин - 0,49%.

Таблиця 3.29: Частка видобувних галузей у закупівлях (проміжне споживання) у галузі «Наукові дослідження та розробки» у 2017 році

Галузь	Обсяг закупівель у галузі «Наукові дослідження та розробки», млн грн	Частка в загальних закупівлях у галузі «Наукові дослідження та розробки»
Добування кам'яного та бурого вугілля	29	0,53%
Добування сирої нафти та природного газу	218	3,95%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	27	0,49%
Транспорт, складське господарство	61	1,11%
Всього досліджувані галузі	**335**	**6,07%**
Всього закупівлі у галузі «Наукові дослідження та розробки»	**5 516**	**100%**

Витрати видобувних галузей на закупівлю (непрямий внесок) продукції сектора наукових досліджень та розробок підтримують його здатність випускати свою продукцію, генерувати додану вартість, підтримувати зайнятість і оплачувати своїм працівникам заробітну плату. Крім того, витрати працівників видобувних галузей на товари та послуги сектора наукових досліджень та розробок створюють опосередкований внесок на випуск, додану вартість, зайнятість і особисті доходи працівників цього сектору.

Непрямий і опосередкований внесок досліджуваних галузей у випуск сектору наукових досліджень та розробок у 2017 році становив 575 млн грн, що дорівнювало 2,38% від загального випуску цього сектору (24 109 млн грн).

Таблиця 3.30: Непрямий і опосередкований внесок видобувних галузей у випуск галузі наукових досліджень та розробок у 2017 році

Галузь	Непрямий і опосередкований внесок у випуск галузі "Наукові дослідження та розробки", млн грн	Частка непрямого і опосередкованого внеску у випуску галузі "Наукові дослідження та розробки" від її загального випуску
Добування кам'яного та бурого вугілля	99	0,41%
Добування сирої нафти та природного газу	291	1,21%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	140	0,58%
Транспорт, складське господарство	44	0,18%
Всього	**575**	**2,38%**

Сектор наукових досліджень та розробок у 2017 році згенерував 17 287 млн грн ВВП, а непрямий і опосередкований внесок досліджуваних галузей у нього становив 342 млн грн або 1,98%.

Таблиця 3.31: Непрямий і опосередкований внесок видобувних галузей у ВВП (додану вартість) галузі наукових досліджень та розробок у 2017 році

Галузь	Непрямий і опосередкований внесок у ВВП галузі "Наукові дослідження та розробки", млн грн	Частка непрямого і опосередкованого внеску у ВВП галузі "Наукові дослідження та розробки"
Добування кам'яного та бурого вугілля	49	0,29%
Добування сирої нафти та природного газу	171	0,99%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	91	0,52%
Транспорт, складське господарство	31	0,18%
Всього	**342**	**1,98%**

У 2017 році кількість зайнятих у секторі наукових досліджень та розробок дорівнювала 111 150 осіб, з них 2 126 осіб або 1,91% підтримувалось за рахунок непрямого і опосередкованого внеску видобувних галузей.

Таблиця 3.32: Непрямий і опосередкований внесок видобувних галузей у зайнятість у галузі наукових досліджень та розробок у 2017 році

Галузь	Непрямий і опосередкований внесок у зайнятість галузі "Наукові дослідження та розробки", осіб	Частка непрямого і опосередкованого внеску у зайнятості галузі "Наукові дослідження та розробки"
Добування кам'яного та бурого вугілля	332	0,30%
Добування сирої нафти та природного газу	1 146	1,03%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	608	0,55%
Транспорт, складське господарство	40	0,04%
Всього	**2 126**	**1,91%**

Загальний обсяг оплати праці працівників сектору наукових досліджень та розробок у 2017 році становив 10 560 млн грн., з них 205 млн грн або 1,94% припадало на непрямий та опосередкований внесок видобувних галузей.

Таблиця 3.33: Непрямий і опосередкований внесок видобувних галузей у особисті доходи працівників галузі наукових досліджень та розробок у 2017 році

Галузь	Непрямий і опосередкований внесок у особисті доходи працівників галузі "Наукові дослідження та розробки", млн грн	Частка непрямого і опосередкованого внеску у особисті доходи працівників галузі "Наукові дослідження та розробки"
Добування кам'яного та бурого вугілля	32	0,30%
Добування сирої нафти та природного газу	109	1,03%
Добування металевих руд та інших корисних копалин	58	0,55%
Транспорт, складське господарство	6	0,06%
Всього	**205**	**1,94%**

3.7 Внесок за рахунок закупівлі товарів та послуг (сервісний ринок)

Ринок сервісних послуг в Україні для нафтогазової галузі зазнав помітного розвитку в 2017-2018 роках. Одним з найвпливовіших факторів цього стало запровадження з 1 січня 2018 року стимулюючої ставки рентної плати:

- за користування надрами для природного газу, видобутого із нових свердловин з покладів, які повністю або частково залягають на глибині до 5000 метрів (крім природного газу, видобутого під час виконання договорів про спільну діяльність) у розмірі 12%;
- за користування надрами для природного газу, видобутого із нових свердловин з покладів, які повністю або частково залягають на глибині понад 5000 метрів (крім природного газу, видобутого під час виконання договорів про спільну діяльність) у розмірі 6%.

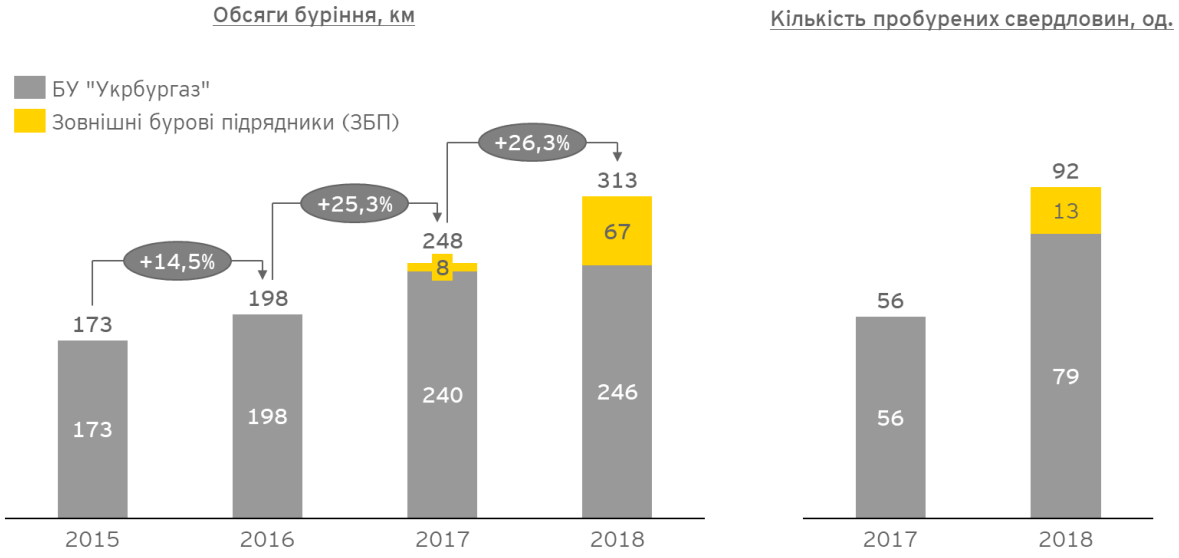

Малюнок 3-13: Обсяги буріння і кількість пробурених свердловин АТ «Укргазвидобування» за рахунок власних потужностей БУ «Укрбургаз» і зовнішніх бурових підрядників[80]

Іншим важливим фактором розвитку ринку сервісних послуг в Україні стала активізація АТ «Укргазвидобування» у закупівлі послуг зовнішніх бурових підрядників та суміжних сервісів. АТ «Укргазвидрбування» (дочірнє підприємство НАК «Нафтогаз України») є найбільшим замовником послуг з буріння і для здійснення відповідних робіт компанія експлуатує як власні потужності, так і залучає зовнішніх підрядників. Власні потужності АТ «Укргазвидобування» представлені філією БУ «Укрбургаз», що є одним з найбільших бурових підприємств України. За результатами 2018 року, обсяги буріння БУ «Укрбургаз»

[80] http://ugv.com.ua/uploads/1551966759.pdf

досягли 246 км проходки (у 2017 році – 240 км) і було пробурено 79 свердловин (у 2017 році – 56)[81].

Згідно з даними АТ «Укргазвидобування», у 2018 році обсяги проходки буріння його зовнішніми буровими підрядниками становили 67 км (у 2017 році – 8 км) і було пробурено 13 свердловин. У 2016 році АТ «Укргазвидобування» оголосило перший відкритий тендер на залучення зовнішнього бурового підрядника для буріння свердловин на своїх ділянках. За результатами тендеру у 2017 році було укладено контракт з хорватською компанією Crosco Integrated Drilling & Well Services Ltd[82]. У 2017 році також було підписано контракт з іншим іноземним буровим підрядником – китайською компанією Xinjiang Beiken Energy Engineering Co[83]. У 2018 році було залучено ще одну китайську компанію Zhongman Petroleum and Natural Gas Group Corp., Ltd як зовнішнього підрядника для виконання робіт з буріння свердловин[84].

Таким чином, у 2017-2018 роках найбільший замовник бурових послуг в Україні АТ «Укргазвидобування» співпрацювало тільки з іноземними компаніями, що свідчить про меншу конкурентоспроможність українських бурових компаній. Хоч українські підрядники в цей період програвали тендери АТ «Укргазвидобування» на послуги з буріння свердловин, але активізація ринку і діяльності АТ «Укргазвидобування» з буріння стала поштовхом до розвитку внутрішнього сервісного ринку, модернізації обладнання і впровадження нових технологій українськими буровими і сервісними компаніями.

Загальні обсяги буріння АТ «Укргазвидобування» у 2018 році досягли 313 тис. м, що є найбільшим показником за період незалежності України. За даними компанії, обсяги буріння у 2018 році порівняно з 2015 роком збільшилися на 80,9%, що було досягнуто за рахунок модернізації потужностей БУ «Укрбургаз» і за рахунок залучення зовнішніх бурових підрядників[85].

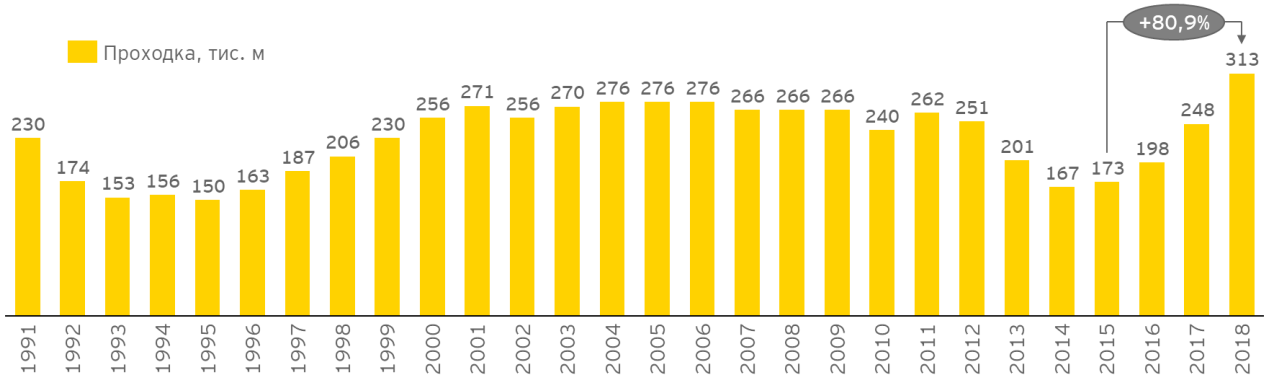

Малюнок 3-14: Динаміка обсягів буріння АТ «Укргазвидобування» протягом 1991-2018 рр.[86]

[81] http://ugv.com.ua/uk/page/pro-kompaniu
[82] http://ugv.com.ua/uk/page/na-zamovlenna-ukrgazvidobuvanna-crosco-rozpocala-burinna-troh-novih-sverdlovin-u-poltavskij-oblasti
[83] http://ugv.com.ua/uk/page/ukrgazvidobuvanna-ta-kitajska-xinjiang-beiken-pidpisali-kontrakti-na-burinna-24-novih-sverdlovin
[84] http://ugv.com.ua/uploads/1548848709.pdf
[85] http://ugv.com.ua/uploads/1551966759.pdf
[86] http://ugv.com.ua/uploads/1551966759.pdf

АТ «Укргазвидобування» відіграє значну роль не тільки для розвитку українського ринку послуг з буріння, а й ринку суміжних і супровідних до буріння послуг. Згідно з інформацією АТ «Укргазвидобування», на 2019 рік були заплановані інвестиції для закупівлі сервісних послуг, що супроводжують процес буріння, у сторонніх організацій в обсязі 8 млрд грн[87]. Стратегічними партнерами НАК «Нафтогаз України» і АТ «Укргазвидобування» з надання сервісних нафтогазопромислових послуг є іноземні сервісні компанії Schlumberger, Weatherford[88] і Halliburton[89]. Крім того, роботи з ремонту свердловин для АТ «Укргазвидрбування» виконували такі компанії як ТОВ «НТП «Бурова техніка», ДП «РУП «ВО «Білоруснафта», Tacrom Services S.R.L[90].

Потреби одного з лідерів нафтогазовидобувної галузі ПАТ «Укрнафта» (дочірнє підприємство НАК «Нафтогаз України») в послугах буріння задовольняються її філією СО «Укрнафта Буріння». До 2017 року роботи пошуково-розвідувального та експлуатаційного буріння виконували три управління бурових робіт ПАТ «Укрнафта» (Прилуцьке УБР, Прикарпатське УБР та Охтирське УБР). У 2017 році компанія прийняла рішення про реструктуризацію управлінь бурових робіт в єдину структурну одиницю «Укрнафта Буріння». Станом на 01.03.2019 року на базі «Укрнафта Буріння» знаходилося 28 бурових установок[91].

*«В Україні знаходиться **46%** всіх працюючих бурових верстатів Європи»*

У 2018 році безпосередньо бурові роботи не проводилися і велись підготовчі роботи для буріння трьох нових свердловин, що було передбачено фінансовим планом ПАТ «Укрнафта» на 2019 рік[92]. В червні 2019 року компанія відновила бурові роботи і почала буріння свердловини №102 на Верхньомасловецькому родовищі (Львівська область)[93]. Роботи з буріння виконувала філія «Укрнафта Буріння», а також були залучені інші підрядні організації, серед яких міжнародні сервісні компанії Schlumberger, Weatherford[94].

Згідно з інформацією ПАТ «Укрнафта», у 2017 році було закінчено будівництво 2 нових свердловин компанії і 3 нових свердловин спільної діяльності, а у 2018 році – 2 нових свердловин спільної діяльності[95].

[87] http://ugv.com.ua/uploads/1551966759.pdf
[88] Річний звіт НАК «Нафтогаз України» за 2018 рік, ст. 71, http://www.naftogaz.com/files/Zvity/Annual-Report-2018-ukr.pdf
[89] http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/52E5FC89D88DD9A0C2258407004A3A63?OpenDocument&year=2019&month=05&nt=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8&
[90] https://expro.com.ua/novini/ukrgazvidobuvannya-vddast-na-autsors--remont-310-sverdlovin-za-641-mln-grn
[91] Звіт правління ПАТ «Укрнафта» за 2018 рік, https://www.ukrnafta.com/data/Investor_docs/Zvit%20Pravlinnya_2018.pdf
[92] Звіт правління ПАТ «Укрнафта» за 2018 рік, https://www.ukrnafta.com/data/Investor_docs/Zvit%20Pravlinnya_2018.pdf
[93] https://www.ukrnafta.com/ukrnafta-rozpochala-burinnya-novoi-sverdlovini
[94] https://expro.com.ua/novini/ukrnafta-zavershila-burnnya-sverdlovini-102-na-verhnomasloveckomu-rodovisch
[95] Звіт правління ПАТ «Укрнафта» за 2017 рік, https://www.ukrnafta.com/data/Investor_docs/Zvit_Pravlinnya_UN_za_2017.pdf.pdf. Звіт правління ПАТ «Укрнафта» за 2018 рік, https://www.ukrnafta.com/data/Investor_docs/Zvit%20Pravlinnya_2018.pdf

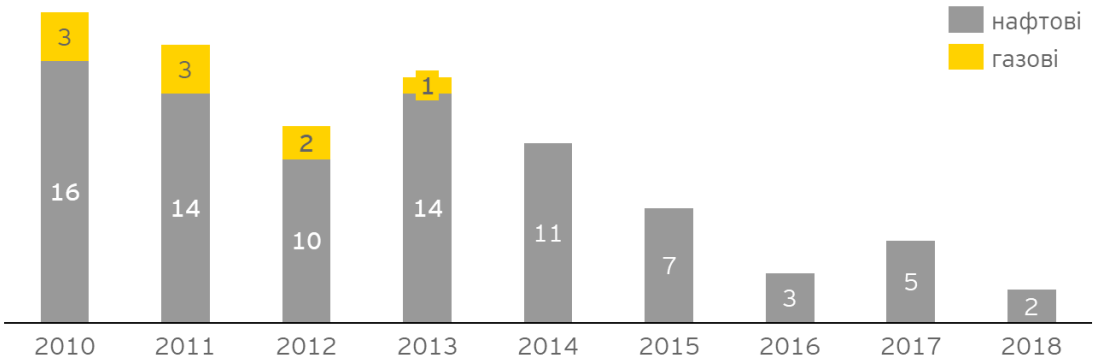

Малюнок 3-15: Кількість нових свердловин ПАТ «Укрнафта», введених з буріння у 2010-2018 рр.

Згідно з інформацією компанії приватного сектору ТОВ «ДТЕК Нафтогаз» (в структуру компанії входять ПрАТ «Нафтогазвидобування» і ТОВ «Нафтогазрозробка»), воно є одним з лідерів глибокого буріння в Україні і протягом 2013-2019 років нею було пробурено та введено в експлуатацію 18 свердловин завглибшки понад 5,4 тис. м[96]. У 2017 році ТОВ «ДТЕК Нафтогаз» звершила буріння та введення в експлуатацію свердловини № 34 на Семиренківському родовищі глибиною 5 600 м[97]. У 2018 році ТОВ «ДТЕК Нафтогаз» залучила як зовнішнього бурового підрядника білоруську компанію ДП «РУП «ВО «Білоруснафта» для буріння:

- свердловини № 25 Семиренківському родовищі глибиною 5 652 м з відходом від вертикалі на 700 м[98] (закінчено у 2018 році);
- свердловини № 61 на Семиренківському родовищі глибиною 5 605 м з відходом від вертикалі 380 м[99] (закінчено у 2019 році);
- свердловини № 43 на Семиренківському родовищі глибиною 5 605 м з відходом від вертикалі на 370 м[100] (закінчено у 2019 році);
- № 72 на Семиренківському родовищі глибиною 5 420 м[101] (закінчено у 2019 році);
- № 75 на Семиренківському родовищі проектною глибиною 5 520 м[102] (почато у 2019 році);
- № 53 на Мачухському родовищі проектною глибиною 5 850 м[103] (почато у 2019 році).

Крім того, ТОВ «ДТЕК Нафтогаз» користувалась сервісними послугами як міжнародних, так і українських компаній (Schlumberger, Smith Bits, Endevour, ТОВ «Геосинтез інженірінг» та інші.).

[96] https://oilandgas.dtek.com/activity/#byrenie
[97] https://dtek.com/ua/media-center/press/proizvodstvennye-pokazateli-dtek-za-2017-god/
[98] https://oilandgas.dtek.com/media-center/press/dtek-neftegaz-zavershil-burenie-novoy-glubokoy-skvazhiny/
[99] http://agpu.org.ua/news/dtek-naftogaz-zavershiv-burinnya-novo-gliboko-sverdlovini.htm
[100] https://www.belorusneft.by/sitebeloil/ru/addUp/mediaCenter/newsDetail/vtoraya-ukrainskaya/
[101] http://agpu.org.ua/news/dtek-naftogaz-zavershiv-burinnya-novo-gliboko-sverdlovini-u-rekordniy-strok.htm
[102] https://oilandgas.dtek.com/media-center/press/dtek-neftegaz-i-belorusneft-zaklyuchili-soglashenie-na-burenie-skvazhin-semirenkovskogo-mestorozhdeniya/
[103] https://oilandgas.dtek.com/media-center/press/dtek-neftegaz-nachal-realizatsiyu-programmy-glubokogo-bureniya-na-machukhskom-mestorozhdenii/

Показовою подією для ринку стало те, що у травні 2019 року Україна вперше потрапила до дослідження *Baker Hughes GE Rig Count* щодо працюючих бурових верстатів. Згідно з даними з травня по серпень 2019 року майже половина (44%-46%) всіх працюючих бурових верстатів у Європі знаходяться в Україні. Наступною країною за кількістю бурових верстатів з регіону Європа є Туреччина, на яку припадало 20 бурових верстатів кожного місяця. Велика кількість бурових верстатів свідчить про потенціал розвитку сервісного ринку, що задовольнятиме потреби нафтогазодобувних компаній як в послугах буріння, так і в інших сервісних послугах.

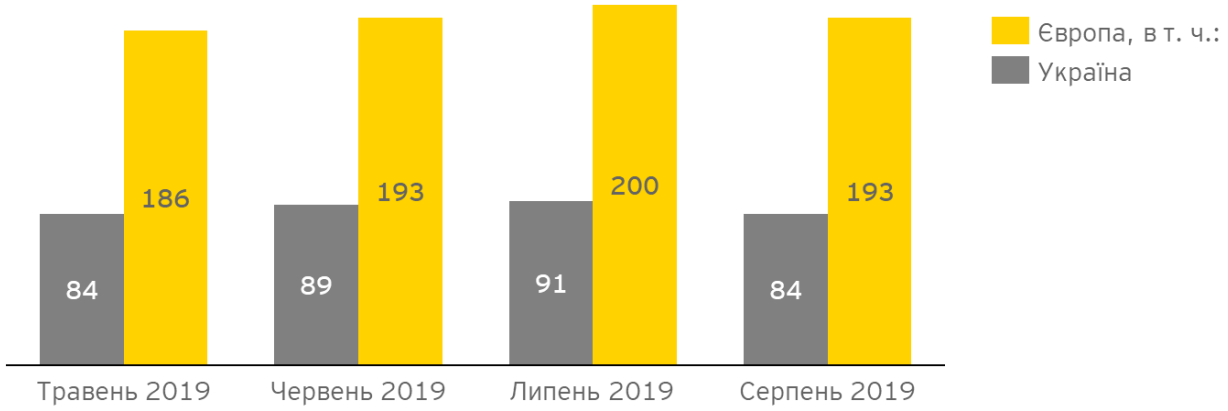

Малюнок 3-16: Кількість працюючих бурових верстатів згідно з даними Baker Hughes GE Rig Count[104]

[104] Джерело даних: Baker Hughes GE Rig Count, https://rigcount.bhge.com/intl-rig-count

4. Інформація про дослідження

Дане дослідження базується на врахуванні двох основних факторів: особливостей економіки країни і специфіки діяльності компанії видобувних галузей. Для цього було зібрано об'єктивні статистичні дані про результати діяльності видобувних галузей та використано загальноприйнятий і широко застосовуваний у світі підхід до економічного моделювання на макрорівні (модель міжгалузевого балансу Леонтьєва).

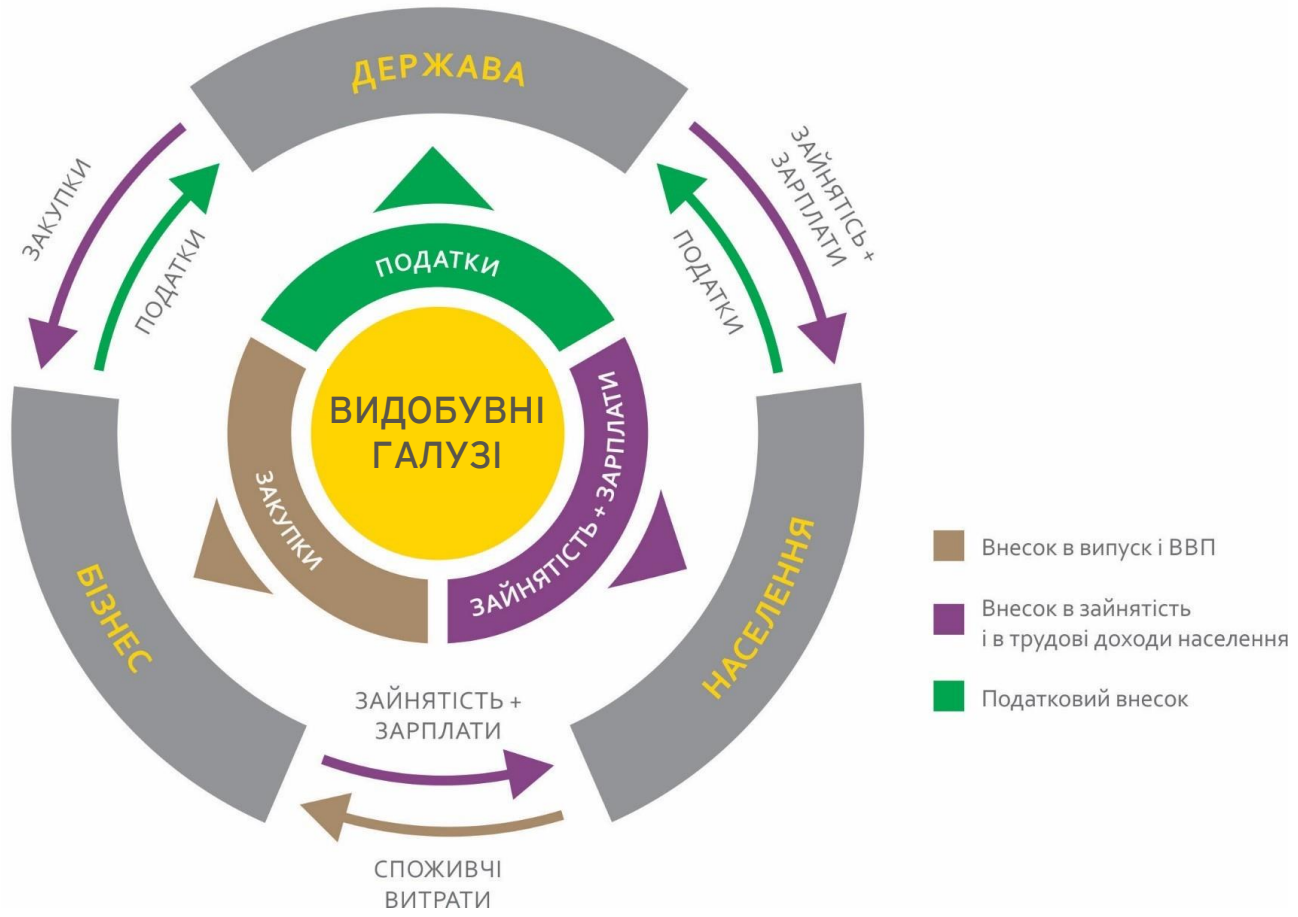

Для розуміння особливостей національної економіки, а також характеристик економічних взаємозв'язків між окремими галузями було використано модель міжгалузевого балансу (або іншими словами, модель «затрати-випуск»). Теоретичні основи міжгалузевого балансу були розроблені в 1920-х роках американським економістом російського походження В. Леонтьєвим. Автор в 1973 р. отримав Нобелівську премію з економіки за розробку цієї моделі. Модель «затрати-випуск» сьогодні активно використовується в більш ніж 100 країнах світу, в т.ч. країнах OECD.

Модель Леонтьєва характеризує міжгалузеві виробничі взаємозв'язки, дозволяє оцінити, як зміни в окремій галузі вплинуть на всі інші сектори економіки. За допомогою моделі міжгалузевого балансу можна проаналізувати повний внесок галузі в економіку країни.

Іншим ключовим фактором, який був врахований при аналізі повного впливу на економіку, є специфіка видобувних галузей України. Для цього була зібрана статистична інформацію про основні результати діяльності видобувних галузей і на цій основі відповідно скорегована базова модель економіки України (таблиці міжгалузевого балансу).

	Прямий ефект *видобувні галузі*	**Непрямий ефект** *постачальники та підрядники*	**Опосередкований ефект** *споживачі*
Внесок в зайнятість населення	Власні робочі місця в видобувних компаніях	Робочі місця у постачальників та підрядників	Робочі місця в фірмах, які продають товари і послуги працівникам видобувних компаній, а також їх постачальників і підрядників
Внесок в трудові доходи населення	Трудові доходи робітників видобувних компаній	Трудові доходи робітників постачальників та підрядників	Трудові доходи робітників в фірмах, які продають товари і послуги працівникам видобувних компаній, а також їх постачальників і підрядників
Внесок в ВВП країни	Додана вартість від діяльності видобувних компаній	Додана вартість від діяльності постачальників та підрядників	Додана вартість від діяльності фірм, які продають товари і послуги працівникам видобувних компаній, а також їх постачальників і підрядників
Внесок в формування державних фінансів	Податки і збори, сплачені видобувними компаніями	Податки і збори, сплачені постачальниками та підрядниками	Податки і збори, сплачені фірмами, які продають товари і послуги працівникам видобувних компаній, а також їх постачальників і підрядників

EY | Assurance | Tax | Transactions | Advisory

Інформація про EY

EY є міжнародним лідером із аудиту, оподаткування, супроводу угод і консультування. Наші знання та якість послуг, які ми надаємо, сприяють зміцненню довіри і впевненості на ринках різних країн у всьому світі. Ми формуємо команду видатних лідерів, під чиїм управлінням наш колектив виконує взяті на себе зобов'язання. Таким чином, ми робимо суттєвий внесок у поліпшення ділового середовища в інтересах наших співробітників, клієнтів і суспільства в цілому.

Назва EY відноситься до глобальної організації та може відноситися до однієї чи декількох компаній, що входять до складу Ernst & Young Global Limited, кожна з яких є окремою юридичною особою. Ernst & Young Global Limited – юридична особа, створена відповідно до законодавства Великобританії, - є компанією, що обмежена відповідальністю її учасників, і не надає послуг клієнтам.

Дізнайтеся більше на сайті: ey.com.

Контакти
Київ
+380 (44) 490 3000

© 2019 ТОВ «Ернст енд Янг»
Усі права захищені.